núm.18
Parets del Vallès
Desembre 2020

La vida quotidiana del Parets històric

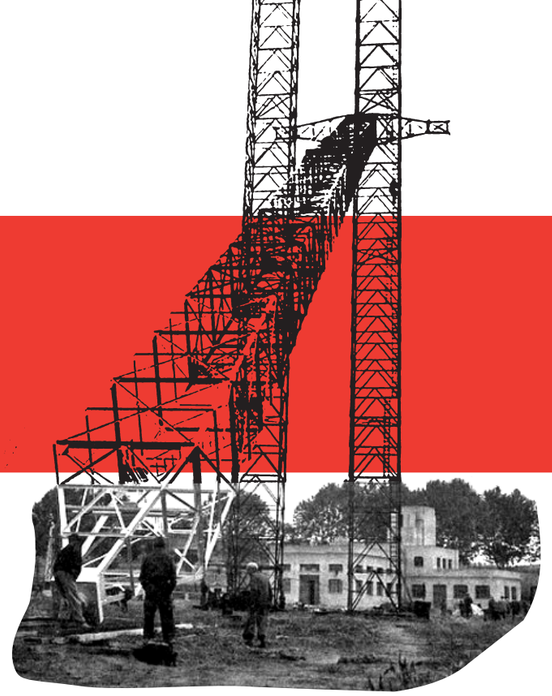

PARIETES
centre d'estudis locals

PARIETES
centre d'estudis locals

Índex

Editorial 3

Orígens de la urbanització dels Horts del Rector 5
Joan Volart Bellavista

Transradio Española, S.A. 13
Antoni Puig Serra

Passeig per l'escultura pública de Parets 33
Carles Toribio Gómez

Jaume Paris i els seus retrats 45

Associació Fotogràfica de Parets 52
Mercè Alzina i Miquel Portell

Recull de fotografies 57

Entrevista a Nicolau Volart i Lloberas 63
Joan Sanz Caballero

Sisa a Parets 69
Miquel Ramon

Josep Mas Jordà, un paretà afincat a Cardedeu 73
Rosa Martí i Conill

JUSAPA (Joventut Sana de Parets) 78
Rosa Martí i Conill

Ressenyes literàries 80

Racó de poesia 84
Gerard Justo

PARIETES
centre d´estudis locals

Edita: Centre d'Estudis Locals Parietes
www.parietes.com

Número d'inscripció: 31584/1

Data d'inscripció: 31/01/2006

Redacció:
Telèfon: 687801013
Mail: celparietes@gmail.com

Consell assessor CEL Parietes:
Rosa Martí, Antoni Puig, Carles Toribio, Joan Volart, Joan Sanz

Han col·laborat en aquest número:
Mercè Alzina
Associació Fotogràfica de Parets
Gerard Justo
Rosa Martí
Jaume Paris
Miquel Portell
Antoni Puig
Miquel Ramon
Joan Sanz
Carles Toribio
Joan Volart

Disseny i maquetació:
I.G.Santa Eulàlia

Impressió:
I.G.Santa Eulàlia, Santa Eulàlia de Ronçana
www.igsantaeulalia.com

Dipòsit legal: B-13229-2008

ISSN: 2013-1763

Amb el suport de:

Ajuntament de
Parets del Vallès

Editorial

Comencem aquestes línies de l'editorial de la revista Parietes escrivint del passat proper i del present que vivim. Són mesos complicats, difícils, estranys, en els quals la vida s'ha modificat absolutament, hem passat un confinament dur als mesos de març, abril i maig, i de nou hem tornat a passar setmanes difícils en aquest tram final d'any, i sobretot no podem abaixar mai la guàrdia amb aquest monstre que tenim a les nostres vides anomenat Covid-19. I molt possiblement el futur ens diu que seguirem lluitant contra ell. Però guanyarem, això segur, d'això no hi ha cap mena de dubte, i serà moment de fer una mirada al passat i veure que la història serà modificada després d'aquest any 2020. I per això volem transmetre, des del Centre d'Estudis Locals Parietes, tots els ànims i a totes les famílies, i dir que Parets del Vallès ha lluitat amb totes les seves forces aquest partit llarg, dur, contra un rival imponent.

També volem donar el nostre més sincer condol per les pèrdues que està deixant aquesta pandèmia.

I aquest 2020 també ens deixarà, com és costum, una nova Parietes al carrer, una nova revista per ser llegida i per gaudir de la nostra història gràcies als diferents articles d'aquest número 18. Ja la 21a en total amb el número 0 i els dos butlletins extres.

Novament una revista amb la qual farem un viatge al passat històric de la vila, es traçaran noms i espais característics de Parets del Vallès, moments assenyalats i altres que han estat estudiats per ser recordats. Un camí que començarà amb el moment de reconstrucció d'un lloc clau del nucli antic, com és la zona dels Horts del Rector, per anar seguidament a veure l'evolució de la Transradio Española, S.A., amb un article excepcional, o a fer un viatge a peu per les escultures públiques de Parets i per gaudir, amb una gran entrevista, d'un nom clau com és el de Nicolau Volart. Segle XX al poder, que dóna moments de tots els colors possibles, com aquest segle XXI.

També volem aprofitar aquesta nova edició de Parietes per comentar un fet important pel nostre Centre d'Estudis Locals: la nova web. Una pàgina que serà lloc de notícies, arxiu fotogràfic; es podran llegir i descarregar totes les revistes, amb un disseny totalment actualitzat i adaptat a aquest 2021. Entreu a www.parietes.com.

Per finalitzar deixem una reflexió: "*Volguda Jo, veritat, que és bonic mirar enrere i veure com, per molts sotracs que ens posi la vida, de tot traiem una lliçó? Per això, valora més el que tens, per insignificant o poc que et sembli perquè potser, com bé et deia abans, un dia de sobte el món pari, i tot canviï i el que tenies desaparegui, s'esfumi com el fum d'un cigarret. Valora l'afecte dels teus, dels dies de sol i de pluja, de l'època d'exàmens i dels dies infinits de descans, perquè és clar que sense cel no hi ha infern i que, per desgràcia, tret que ens passin coses com aquestes, no ens adonem del meravellosa que és la vida. I recordem que de vida no n'hi ha més que una*".

Carles Toribio
President del Centre d'Estudis Locals Parietes

Orígens de la urbanització dels Horts del Rector

Joan Volart Bellavista
Diplomat en Magisteri

Situació econòmica a Parets en la dècada dels seixanta del segle passat

Durant la dècada dels anys seixanta del segle passat va haver-hi un traspàs de treballadors/es del sector primari (agricultura) a la indústria (sector secundari). A Parets, durant aquesta època, s'instal·laren una sèrie d'empreses que van generar forta ocupació: Automoción (1962), Factoria industrial del Caucho (1962), Bettor Dual SA. (1963), Oxígeno de Levante (1963), Granulados Diana (1963), Cervezas Barcelona SA (1965), Zanini Ibérica SA, Sthal Ibérica SA (1965), Indústries Pedret (1967), Nontex SA (1967).

A Parets durant aquesta època s'instal·laren una sèrie d'empreses que van generar forta ocupació.

Segons un article de Joan Bley en la revista *El Vallès,* de data del 3 d'agost de 1966, titulat "La industrialització de Parets", dóna la seva visió sobre els objectius per a la industrialització del nostre poble, la qual jo comparteixo. El primer argument és la ubicació de Parets a prop de grans poblacions com les de l'àrea metropolitana de Barcelona, Sabadell, Terrassa, Vic i Granollers. Una segona justificació era el fet que als treballadors de Parets no els caldria desplaçar-se a altres poblacions, atès que la feina la trobarien en el seu propi municipi. El tercer motiu per aquesta industrialització era el preu del terreny, atès que no era excessiu en comparació amb altres pobles propers; segons indicava l'articulista, el preu del pam quadrat en altres pobles propers podia multiplicar per tres el cost que es pagava a Parets. El darrer argument era que el pla de Parets on s'ubicava la indústria és molt ric en aigua. Jo hi afegiria, com a cosa negativa, en què es va canviar el paisatge sense un plantejament urbanístic i una manca de serveis que comportava aquest augment demogràfic. Cal dir que es compraven terrenys per industrialitzar sense els serveis corresponents, fins i tot sense urbanitzar els carrers, sense clavegueram, enllumenat, etc.

Aquest increment de la industrialització en el nostre poble va comportar un augment demogràfic

Aquest increment de la industrialització en el nostre poble va comportar un augment demogràfic, atès que va venir molta gent d'altres indrets a treballar a Parets. Calia construir nous habitatges per allotjar aquesta població nouvinguda. L'objectiu era fer nous habitatges a un preu a l'abast dels treballadors/es amb unes bones condicions de salubritat i una construcció feta amb materials de qualitat i, alhora, ubicades al costat dels serveis.

Els Horts del Rector

Els Horts dels Rector era un espai de terreny limitat per la carretera de Parets a Bigues (a Ponent) i per la riera Tenes (Llevant). El rectangle quedava tancat per l'actual avinguda Francesc Macià (abans Camí de les Moreres) i pel torrent, avui canalitzat i soterrat, és a dir, el límit amb el Camp de les Peces. La propietat d'aquest terreny era del Bisbat de Barcelona i els horts eren conreats per petits pagesos que tenien l'hortet bàsicament per a l'ús familiar i pagaven una petita quota anual a la parròquia. En els anys seixanta, entre el Camí de les Moreres (actual Avinguda Francesc Macià) i la Carretera de Parets a Bigues (actual Avgda. Catalunya), hi

Els Horts del Rector després dels aiguats de 1962. Escoles Nacionals i vestidors de la pista d'handbol (a primer terme).

havia dues cases i una fusteria: Can Plantada i el seu taller de fusteria i la casa de Joaquim Dantí (més tard hi va viure la família de Miquel Gorina). Ambdós habitatges tenien l'entrada per la carretera de Parets a Bigues. La fusteria donava al Camí de les Moreres, davant les escoles nacionals. Al costat d'aquestes cases, i una mica enfonsada, hi havia la pista esportiva amb les casetes vestidors. Aquesta instal·lació es va construir l'any 1951 a iniciativa de mossèn Jaume Urgell, com a pista per practicar el bàsquet, més tard es va transformar en pista d'handbol.

L'any 1965 es va aprovar, per part del Consistori presidit pel batlle Joaquim Isern i Fabra, el Pla Parcial d'aquest indret.

Inici d'urbanització dels Horts del Rector

Una colla de paretans es varen interessar per donar resposta a aquesta manca d'habitatges, atès que beneficiaria a moltes famílies que, per primera vegada, serien propietaris d'un nou habitatge. El lloc que es va escollir per fer la construcció dels immobles era els Horts del Rector, d'acord amb el Bisbat i el seu representant a Parets, el rector mossèn Pere Batlle. L'objectiu era construir pisos a preu de cost. Portar a terme aquest projecte implicava crear una cooperativa d'habitatges, però en aquell temps no era una tasca fàcil poder posar en marxa i amb rapidesa una nova entitat en règim cooperatiu, ans al contrari, era laboriós i llarguíssim. L'opció per superar aquestes dificultats administratives va ser unir-se a una cooperativa ja existent "Cooperativa de Viviendas Agrupación de Juventud". Segons Joan Novell, el mateix arquitecte de l'obra, en Jordi Bonet Armengol, va posar-los en contacte amb la direcció de la "Cooperativa de Viviendas Agrupación de Juventud". Es va organitzar un autocar que va sortir de Parets amb els socis interessats en el projecte per assistir a una reunió extraordinària de la Cooperativa a la seva seu a Barcelona. La resposta va ser positiva, però la gestió i el seguiment de tot el que afectava l'obra de Parets, aniria a càrrec dels socis paretans interessats a adquirir un nou habitatge. L'entitat la presidia Joan Pardo González; el secretari era Andrés Pardo González; el tresorer, Joan Boada Llopart; els vocals: Josep Clarà Villar, Jaume Boada Elies, Josep Arnigues Teide i Josep Cabré Grau. El consell de vigilància estava format per Antoni Martínez Serrano, Joan Uroz Martínez i Miquel Anguera.

El lloc que es va escollir per fer la construcció dels immobles era els Horts del Rector.

Aquests joves paretans interessats en la nova cooperativa, que varen treballar en la coordinació amb l'arquitecte,

Els pisos dels Horts del Rector a la dècada dels anys setanta.

El promotor fou el rector de Parets, mossèn Pere Batlle.

l'aparellador i el promotor, així com recaptar els diners de cada soci, varen ser: en Joan Novell Reverter, en Miquel Gorina, Joan Codina, Mateu Grau i algun altre que la memòria popular no recorda. El màxim responsable de la cooperativa a Parets era Emili Linares Navarro, director de la sucursal paretana de l'entitat de crèdit "Caja de Ahorros de la Diputación Provincial". El promotor fou el rector de Parets, mossèn Pere Batlle. Els blocs porten el nom del rector promotor. L'empresa encarregada de les obres era Germans Guasch (coneguts popularment com a Can Cató). Per adquirir una vivenda calia fer-se soci de la cooperativa, és a dir aportar un capital, i s'atorgaven els pisos per ordre d'antiguitat.

Una anècdota que em comentava en Joan Novell va ser que l'arquitecte Jordi Bonet va preguntar als socis si volien uns pisos per a una generació o per vàries; davant aquesta pregunta del tècnic d'obres, varen quedar una mica perplexos. La resposta va ser que volien unes llars per vàries generacions. En Bonet va ser més explicit i els va comentar que, en aquell moment, s'estaven construint blocs amb materials

de baixa qualitat i que el futur que els augurava no era massa esperançador. Cal recordar els problemes que han tingut alguns edificis construïts als anys seixanta en els quals s'emprava el formigó aluminosis, en les bigues dels forjats.

El projecte a Parets de la "Cooperativa de Viviendas Agrupación de Juventud" era construir blocs de pisos de 12 habitatges cadascun. En total eren 58 habitatges i 2 locals comercials, ubicats en els baixos del tercer bloc. Aquests dos comerços serien propietat de la Parròquia a canvi de la permuta amb el terreny. El 31 de gener de 1966 el president de la cooperativa, Joan Pardo González, va demanar llicència d'obres a l'Ajuntament de Parets per edificar el primer bloc de 12 vivendes de sis plantes. L'arquitecte era en Jordi Bonet Armengol i l'aparellador en Francesc Galí Herrera. La superfície total edificada era de 944,40m². Cada pis té 65m² i consta de menjador, 3 dormitoris, rebedor, bany, cuina, rentador a la part del darrere i balcó a la part de migdia. En cada edifici hi havia un espai per, en un futur, poder-hi instal·lar l'ascensor. L'arquitecte municipal, Lluís Brugal Feliu, va revisar el projecte i el va passar a l'alcaldia. L'alcalde, després de l'informe higiènic sanitari per part del facultatiu Dr. Telesforo Pulido Dávila, ho va passar a la comissió permanent del Consistori. Finalment es va concedir la llicència d'obres i durant el mes d'abril començaven a edi-

El projecte a Parets de la "Cooperativa de Viviendas Agrupación de Juventud" era construir blocs de pisos de 12 habitatges cadascun.

Els pisos dels Horts del Rector i la Plaça Mossèn Pere Batlle.

ficar el primer bloc. El pressupost de l'obra d'edificació del primer bloc, segons consta en el dossier, era de 2.000.000 pessetes. Es varen acollir a la renda limitada subvencionada que atorgava el Ministerio de la Vivienda, amb la quantitat de 30.000 pessetes per pis.

La revista *El Vallès*, en data 5 d'agost de 1967, publicava la següent notícia *"El pasado domingo, a las 12 de la mañana y en el lugar denominado «Horts del Rector», se inauguró oficialmente el primer grupo de viviendas (blocs Mossèn Pere Batlle), haciéndose entrega de los 12 primeros títulos de propiedad a los nuevos inquilinos cooperativos. Fue presidido el brillante acto por el Sr. Alcalde de esta localidad, don Eduardo Cisa Masachs, en representación de toda la Corporación Municipal; don Emilio Linares Navarro, director de la Caja de Ahorros de la Diputación Provincial de Parets; la Junta Rectora de la Cooperativa presidida por su titular, don Juan Pardo González."*

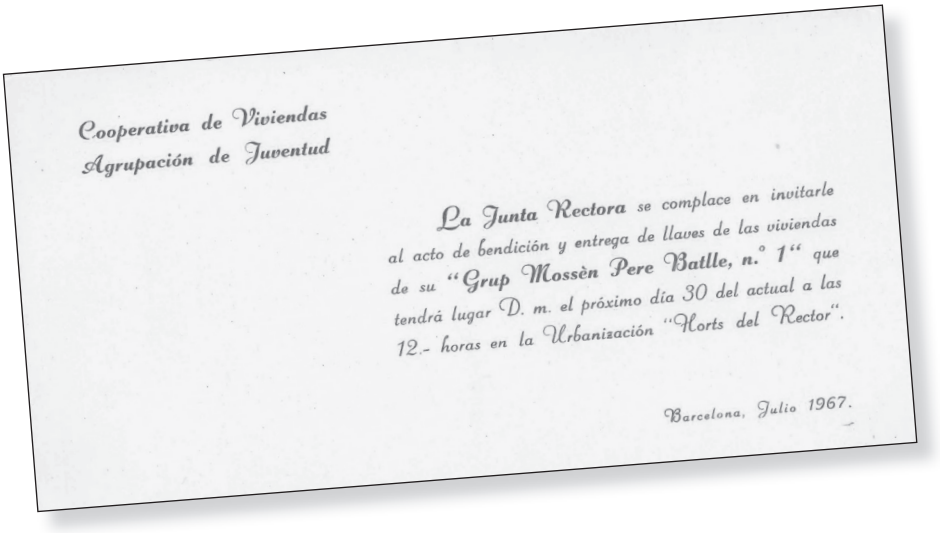

Cooperativa de Viviendas
Agrupación de Juventud

La Junta Rectora se complace en invitarle al acto de bendición y entrega de llaves de las viviendas de su "Grup Mossèn Pere Batlle, n.º 1" que tendrá lugar D. m. el próximo día 30 del actual a las 12.- horas en la Urbanización "Horts del Rector".

Barcelona, Julio 1967.

En aquest acte també hi era present l'exrector de la parròquia i promotor d'aquesta obra "humanament cristiana i social", manllevant les paraules pronunciades pel president de la Cooperativa Vivendes Agrupación de Juventud. Aquest prevere va dirigir unes breus paraules d'agraïment a totes les persones que havien fet possible tirar endavant aquesta obra. Cal dir que mossèn Pere Batlle va ser el pastor de la parròquia de Sant Esteve de Parets i de l'església de sant Jaume de l'Eixample des de l'any 1955 al 1967. Va prendre la paraula el nou rector, Josep Maria Carulla, amb la promesa d'oferir tota l'ajuda i ser un fidel continuador de l'obra iniciada per mossèn Pere Batlle. Per cloure l'acte l'alcalde, Eduard Cisa, es va dirigir als nous propietaris per felicitar-los i donar-los el seu incondicional suport i col·laboració, tal com havia fet fins a la data.

Lliurament de les claus del primer bloc "Grup mossèn Pere Batlle". Rosa Puigdellliure, mossèn Josep Maria Carulla, Eduard Cisa (alcalde), Joan Pardo (president de la cooperativa de vivendes), Josep Clarà (vocal de la cooperativa de vivendes), Maria Brunés, Josep Volart (Jutge de Pau), Emili Linares (director de la Caixa d'Estalvis de la Diputació Provincial de Barcelona).

El 27 de desembre de 1966, el promotor José López Torroglosa, veí de Badalona, sol·licitava la llicència d'obres per construir un bloc de vivendes en els Horts del Rector al costat de la carretera de Parets a Bigues fins enllaçar amb Sant Llorenç Savall i Llinars, l'actual Avinguda Catalunya, i tocant al torrent que limita amb el Camp de les Peces. L'arquitecte era Joan Torras Trias i l'aparellador Joan Parés Boix. El projecte era un bloc de planta baixa i sis plantes més. Un total de 14 vivendes i cadascuna estava formada per 3 dormitoris, menjador, cuina, bany i balcó. Totes les dependències tenien ventilació directa i llum natural. La superfície de cada planta és de 150 m². El total edificat és de 1.050 m². En aquesta obra es va utilitzar la tècnica innovadora en aquell temps que consistia en panells de formigó; emprant aquesta tècnica s'estalviava moltes hores de mà d'obra dels paletes. El pressupost era de 2.100.000 pessetes. El 4 d'abril de 1967 es concedia el permís per iniciar l'obra.

La superfície de cada planta és de 150 m². El total edificat és de 1.050m².

Per acabar l'article, només em resta donar les gràcies a en Joan Novell Reverter per la valuosa informació que m'ha donat del que va ser el projecte d'urbanització d'aquests espais dels Horts del Rector. Agrair també a Alícia Pozo Figueroa, el suport que he rebut facilitant-me tota la informació de l'Arxiu Municipal de Parets.

Bloc dels Horts del Rector al costat de l'Avinguda Catalunya. Any 1968

Bibliografia

BONET, M.Àngels, BELLAVISTA, Joan, DANTÍ, Jaume, GORINA, Maria, MARTÍ, Rosa (2004): *Parets 904-2004. Un poble, una parròquia*, Parets del Vallès, Ajuntament de Parets.

GORINA, Maria: *La fàbrica del camaleó. Indústria Linera, una colònia tèxtil a Parets del Vallès*, Parets del Vallès, Ajuntament de Parets.

Revista El Vallès, 3 d'agost, 1966.

Revista El Vallès, 5d'agost, 1967.

VOLART BELLAVISTA, Joan: *Els horts del rector*, El 9 Nou.

Arxiu Municipal de Parets del Vallès.

Arxiu Comarcal del Vallès Oriental.

Informació oral: Joan Novell Reverter.

Transradio Española, S.A.

Les telecomunicacions passen per Parets del Vallès i Lliçà de Vall

Antoni Puig Serra

El Ministeri de l'Aire i de Governació, decideix instal·lar en els municipis de Parets del Vallès i Lliçà de Vall, els centres de telecomunicacions de Transradio Española, S.A.

La situació d'aquests dos pobles era immillorable per la instal·lació dels edificis i les antenes per a l'"emissió" i "recepció" de missatges radioelèctrics per tota classe de radiocomunicacions per a tot el món.

Els tècnics (enginyers) de l'INI (Institut Nacional d'Indústria) i de Transradio Española, S.A., van triar els llocs més aptes de cada municipi per les seves condicions d'humitat i planimetria, i que asseguressin una bona propagació de les ones transmeses i rebudes. Tots dos centres estaven situats molt a prop del riu Tenes, en el marge esquerre. La distància entre les dues estacions, "l'emissora" de Parets del Vallès i la "receptora" de Lliçà de Vall, era de 2 km.

Els aparells "emissors" instal·lats a Parets del Vallès són accionats des del Centre de Tràfic de Barcelona.

Els aparells "emissors" instal·lats a Parets del Vallès són accionats des del Centre de Tràfic de Barcelona. Els impulsos de corrent continua procedents de la "receptora" de Lliçà de Vall fan treballar els registradors automàtics i teletips instal·lats en dit Centre.

El seu registre seria imprès en forma de telegrama. (anunci a La Vanguardia 19-03-1954)

Es transmetien diàriament a diferents països del món, sobretot a: Anglaterra, Suïssa, Alemanya, França, Bèlgica, Estats Units, i en ona curta a: Sud-Amèrica, etc.

Aquests dos centres de telecomunicacions servien per emetre "emissora" i rebre "receptora", senyals radioelèctriques a través d'un mitjà aeri (antenes).

Una antena és un dispositiu dissenyat amb l'objectiu d'emetre o rebre ones electromagnètiques cap o des de l'espai lliure. Una antena transmissora transforma corrents elèctriques en ones electromagnètiques, i una receptora realitza la funció inversa.

Les telecomunicacions són imprescindibles pel desenvolupament econòmic del país.

Instal·lacions de Transradio Española, S.A. a Parets del Vallès i Lliçà de Vall

Transradio Española, S.A. va ser una empresa de telecomunicacions que es va instal·lar a Parets del Vallès i a Lliçà de Vall.

Transradio Española, S.A. va ser una empresa de telecomunicacions que es va instal·lar a Parets del Vallès i a Lliçà de Vall (Vallès Oriental) a finals de la dècada de 1940 del segle passat (concretament a partir de 26 d'abril de 1949).

En el cas de Parets del Vallès

Veient l'expedient de sol·licitud d'obres del 26-04-1949 a l'Ajuntament de Parets del Vallès, de Transradio Española, S.A. Empresa de Servicios Públicos (Comunicaciones Radiotelegráficas Internacionales), trobem que:

> *"era una obra declarada de urgencia por Decreto del 7 de Noviembre de 1944 (B.O. de 18 de Noviembre de 1944 a propuesta de la Comisión Interministerial (Ministerios del Aire y Gobernación)".*

El terreny de l'estació "emissora" Transradio Española, S.A. de Parets del Vallès, estava situat en el Pla de Parets (actual Polígon Llevant Industrial) entre la masia de "can Romeu" (Restaurant) i la masia de "can Moragues" i a 150 metres de la riera Tenes.

L'edifici era singular, de color gris, simètric, amb 37 metres de façana, situat al costat de la carretera N-152 de Barcelona a Puigcerdà (actual C-17 en el km. 21,500 aprox.)

El terreny ocupava una extensió de 90 x 400 metres i una superfície de 36.000 m² aproximadament.

Les expropiacions a quatre propietaris afectats, es van dur a terme a partir del 2 de febrer de 1946 (la cabuda total de la finca era de 12.546 m²).

El 14 de gener de 1974, el Govern Civil va revertir els terrenys expropiats, als qui n'havien estat propietaris.

Foto aérea: Transradio Española, S.A.-Parets del Vallès- 01-01-1953, 31-12-1955. *Cedida per: Arxiu Nacional de Catalunya (ANC). Nom del Fons: (TAF HELICÒPTERS, S.A.). Autoria: Trabajos Aéreos y Fotograméticos.*

Foto aérea: Transradio Española, S.A.-Parets del Vallès- 23-11-1961.
Cedida per: Arxiu Nacional de Catalunya (ANC). Nom del Fons: (TAF HELICÒPTERS, S.A.). Autoria: Trabajos Aéreos y Fotograméticos.

Aquesta estació "emissora" Transradio Española, S.A. va ser la tercera indústria que es va instal·lar a Parets del Vallès el 1949. La primera indústria havia estat el 1876, la d'Antonio Feliu Peix, INDÚSTRIA LINERA, S.A., i la segona, el 1922, de José M. Abel (Tintoreria Franco Española TIPSA).

En el cas de Lliçà de Vall

Pel que fa a l'estació "receptora" Transradio Española, S.A. de Lliçà de Vall, la seva construcció anà paral·lela amb la de Parets del Vallès, ja que les dues estacions estaven connectades.

El terreny i els edificis estaven situats al costat de la riera Tenes en l'Avinguda del Tenes.

El terreny i els edificis estaven situats al costat de la riera Tenes en l'Avinguda del Tenes (en el Pla de Lliçà de Vall) i a uns 415 metres en línia recta de la carretera de Granollers a Sabadell (actual C-155).

La superfície que ocupava el terreny d'aquesta estació era de 18.779 m² segons el cadastre.

Aquesta estació Transradio Española, S.A. va ser una de les primeres indústries que es van instal·lar a Lliçà de Vall el 1950.

Entrada principal del Centre Receptor-Lliçà de Vall (entre 1955 i 1960) (Esteve Ramón Ribell). *Cedida per Arxiu Municipal de Lliçà de Vall.*

Aquests dos Centres de Telecomunicacions, varen estar actius des de 1951 fins l'any 1970 aproximadament, en què deixaren de funcionar i es desmuntaren totes les antenes.

Aquests dos Centres de Telecomunicacions, varen estar actius des de 1951 fins l'any 1970.

El seu tancament creiem que va ser degut al fet que havien quedat obsolets pel canvi tecnològic que es va produir durant la segona meitat del segle passat. El motiu principal seria que les comunicacions ja eren més efectives per satèl·lit.

A Parets es van enderrocar els edificis i les antenes, i a Lliçà es van desmantellar les antenes exteriors i els aparells de l'interior dels edificis i aquests edificis es van llogar a diferents empreses (avui encara es mantenen en peu).

Entrada principal del Centre Receptor-Lliçà de Vall- 2020 (estat actual). *Cedida per Crisant Palau Arimany.*

La superfície total que ocupaven els terrenys d'aquestes dues instal·lacions, la de Parets del Vallès i Lliçà de Vall, era de 100.000 m² (segons La Vanguardia Española de 11 de gener de 1951).

Per destacar. Elevació de la segona torre d'antena

Destaquem principalment els treballs realitzats pels enginyers i els operaris, per a la realització d'aquest gran projecte de l'elevació de la segona antena de l'estació "emissora", de Transradio Española, S.A. i que va ser culminat amb gran èxit a Parets del Vallès el gener de 1951.

El més impressionant va ser l'elevació de la torre metàl·lica d'estructura en celosia, de 100 metres d'alçada i de 23 tones de pes.

El més impressionant va ser l'elevació de la torre metàl·lica d'estructura en celosia, de 100 metres d'alçada i de 23 tones de pes.

La tècnica que es va emprar per aixecar aquestes torres metàl·liques ja es feia servir pels egipcis en l'època dels faraons, quan s'aixecaven els obeliscs.

Aquesta operació es va realitzar gràcies a la construcció de dues torres auxiliars metàl·liques de 50 metres d'alçada (que es retirarien un cop estigués aixecada i estabilitzada la torre) i amb l'ajuda d'un cabestrant de 10 tones de força, per tal d'elevar la torre en una sola peça mitjançant cables d'acer.

Gràcies als càlculs efectuats pels enginyers, els treballs dels operaris pel muntatge d'aquestes estructures, i la incorporació de diferents mecanismes com politges i suports per aixecar aquesta torre, sens dubte van ser unes operacions molt ben estudiades, dirigides i coordinades, per tot l'equip d'enginyers que va realitzar aquest treball tan espectacular. Es va elevar la torre metàl·lica en 2 hores i 30 minuts.

En aquells moments les citades torres eren les més altes d'Espanya, i unes de les més elevades d'Europa.

El que impactava més de "l'emissora" de Parets del Vallès, era l'alçada de 100 metres de cada torre. Es veien des de molt lluny.

Com a dada curiosa, cada torre portava 20.000 reblons.

Aquestes dues torres estaven col·locades l'una davant de l'altra, i separades 220 metres entre si.

Per assegurar l'estabilitat de les torres metàl·liques es van instal·lar 12 tirants o vents d'acer, que aguantaven perfectament cada torre.

Seqüència de l'elevació de la segona torre d'antena

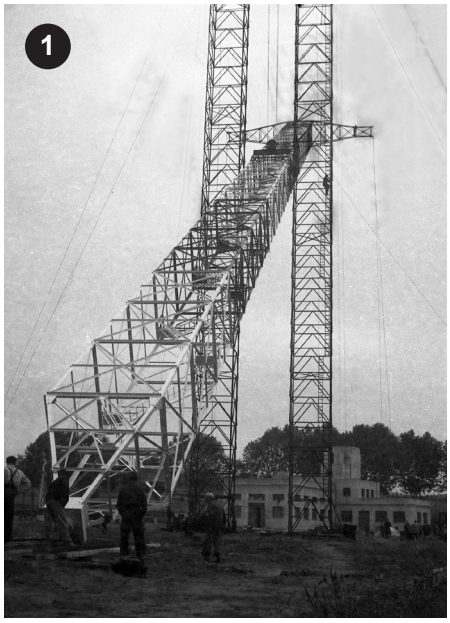

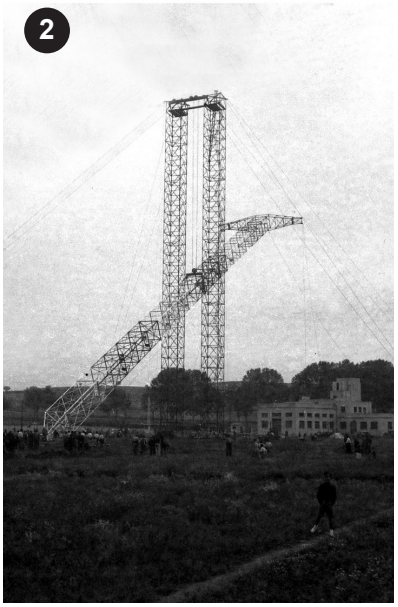

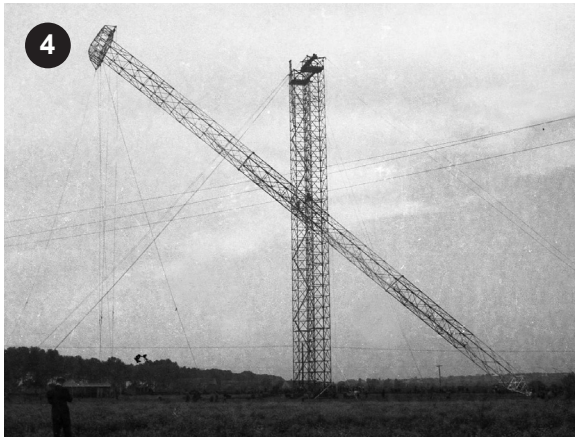

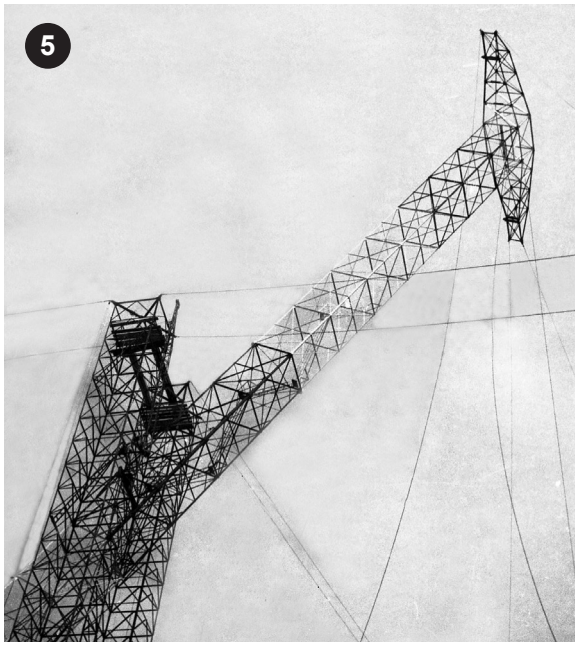

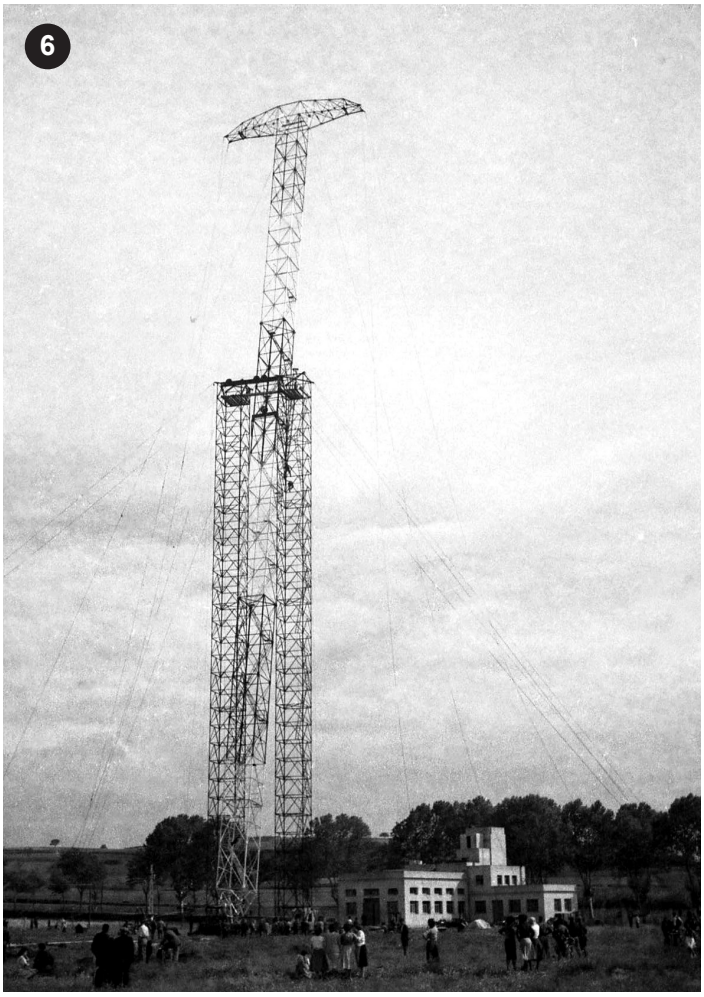

Transradio Española-Parets del Vallés-Gener de 1951.
Fotografies de Fernando Ordóñez Castells (1915-1993).
Cedides per Núria Ordóñez.

Panoràmica de les dues torres-Parets del Vallès- 1953. *Cedida per Institut Cartogràfic de Catalunya.*

Entrada principal del Centre-Emissor- Parets del Vallès-1953-54. *Cedida per Institut Cartogràfic de Catalunya.*

Documentació consultada a l'arxiu municipal de Parets del Vallès

Permisos d'obres

Data document	Text
26-04-1949	Transradio Española, S.A. va sol·licitar a l'Ajuntament de Parets permís per la construcció dels edificis destinats a "Centro de Emisión" en Parets del Vallès.
05-06-1949	L'Ajuntament de Parets del Vallès, va donar la llicència o permís d'obres per la construcció d'un edifici destinat a "Centro de Emisión" enclavat en las finques "Manso Moragas" i "Manso Romeu" de Parets del Vallès. (3 plànols de desembre de 1946).
11-11-1952	Transradio Española, S.A. va demanar permís a l'Ajuntament per la construcció de dos magatzems de nova planta, en el solar de la seva propietat situat en la carretera de Ribas (actual C-17).
19-11-1952	El Sr. José Gomis Bauzá va demanar permís a l'Ajuntament de Parets per la construcció dels dos magatzems de Transradio Española, S.A.
24-12-1952	L'Ajuntament de Parets, va donar permís a Transradio Española, S.A. per la construcció dels dos magatzems. (2 plànols Desembre. 1952)

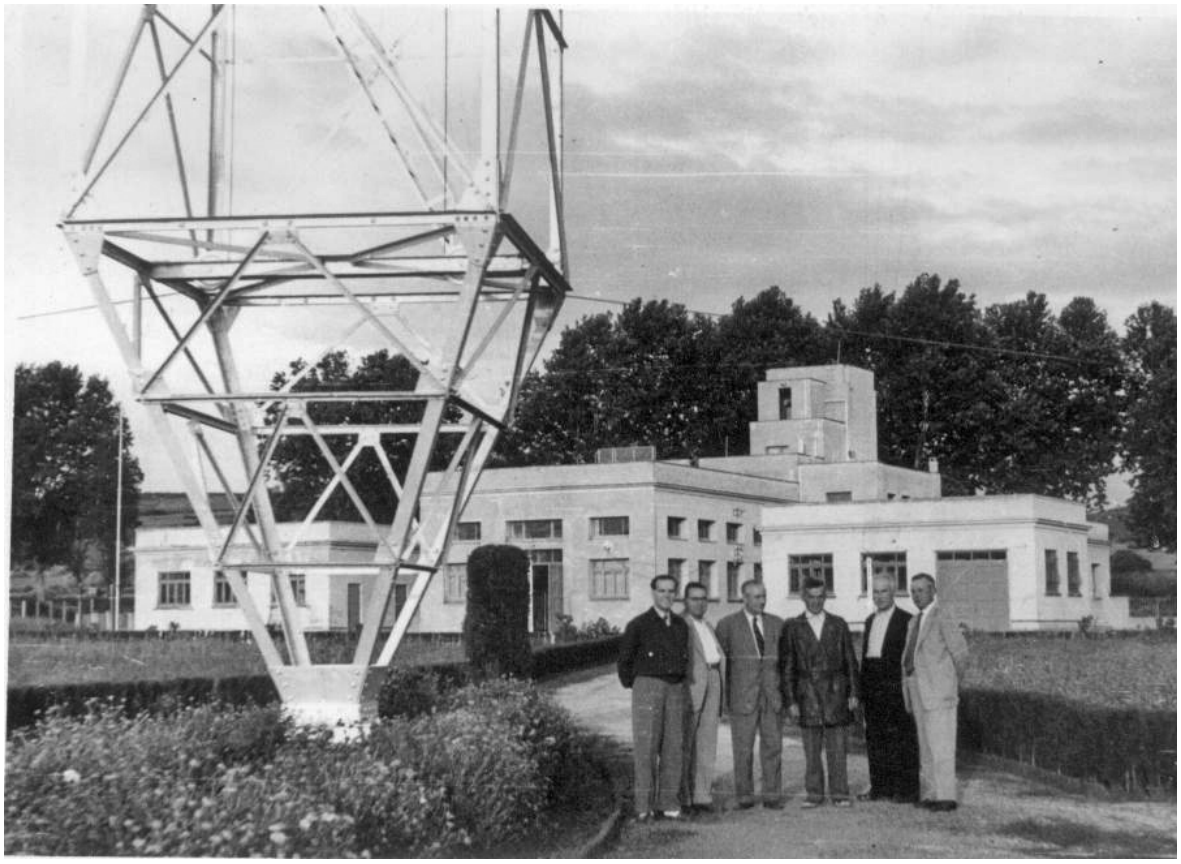

Peu de la torre i edificis del Centre-Emissor- Parets del Vallès-1953-54. *Cedida per l'Arxiu Municipal de Parets del Vallès.*

Documentació consultada a l'arxiu municipal de Lliçà de Vall

Dades extretes del llibre d'actes del Ple de l'Ajuntament de 1946 a 1951

Data document	Text
04-12-1950	L'any 1950 Transradio Española, S.A. presenta a l'Ajuntament de Lliçà de Vall un projecte per obrir un camí a la carretera de Granollers a Sabadell.
29-04-1951	L'Ajuntament de Lliçà de Vall, denega la construcció del camí que enllaci la receptora Transradio Española, S.A. amb la carretera de Granollers a Sabadell.

Creiem que aquests problemes que van sortir se solucionarien ràpidament, ja que els edificis ja estarien construïts i estava prevista la inauguració conjunta de totes les noves instal·lacions de Transradio Española, S.A. en el mes d'abril de 1951.

Ens comunica l'arxiu municipal de Lliçà de Vall que no existeixen expedients d'obres ni d'activitats econòmiques d'aquesta empresa.

A l'arxiu municipal de Lliçà de Vall, només es conserven 3 plànols solts de les façanes i de la distribució interior de l'edifici que es va construir per ubicar la referida empresa.

Com que no existeixen expedients de sol·licituds ni de permisos d'obres, pel "Centre Receptor" de Transradio Española, S.A. que es construiria a Lliçà de Vall, hem de creure que la data d'inici de les obres (principis de 1949) i l'inici de les comunicacions (abril de 1951) seria la mateixa que a Parets del Vallès, ja que els dos "Centres Emissors" i "Receptors" funcionaven sincronitzadament.

Anunci de Transradio Española, S.A. -19-03-1954. *La Vanguardia -anuncios-*.

Noticia apareguda al diari LA VANGUARDIA ESPAÑOLA Número 26312 de l'11 de gener de 1951.

LA AMPLIACIÓN DE SERVICIOS DE LA TRANSRADIO ESPAÑOLA

PARETS DEL VALLÉS. - En presencia del conde de Marsal, presidente del Consejo de Administración de la Transradio Española, y de otras personalidades, es puesta en pie una de las dos torres gemelas para una antena de la emisora en construcción en esta localidad. Las citadas torres son las más altas de España y unas de las más elevadas del extranjero.

Aquesta segona torre metàl·lica per l'antena de l'emissora, es va aixecar al costat dels edificis, el gener de 1951 a Parets del Vallès.

ERECCIÓN DE LAS NUEVAS TORRES DE ANTENA DE TRANSRADIO ESPAÑOLA EN PARETS DEL VALLÉS

La emisora será puesta pronto en Servicio

Parets. – Ha resultado lleno de emoción el momento en que la mole de veintitrés toneladas de peso de la torre de antena ha quedado asentada sobre la ròtula con un espacio de contacto verdaderamente irrisorio. En aquellos instantes todas las miradas, descendiendo de los casi cien metros de altura a la que se levanta el armazón de celosía metálica, estaban pendientes de los últimos esfuerzos para lograr la perfecta conjunción. Las nubes cerrando el horizonte y la tierra enfangada daban a la escena un aspecto de lucha y de victoria. Se trataba en realidad de una victoria en la lucha diaria del trabajo.

Ha resultado lleno de emoción el momento en que la mole de veintitrés toneladas de peso de la torre de antena ha quedado asentada.

Frente a frente y separadas por doscientos veinte metros, que recorrerán por el aire ocho cables de cobre de la antena para ondas largas de cuatro mil metros de longitud de onda, se yerguen dos soberbias torres para soporte de la antena, de cien metros de altura y 2'80 metros de cuadro, que serán rematadas con una cruceta de 0'80 por 17'50 metros. En su construcción se han invertido cerca de ocho millones de pesetas en hierro, setenta metros cuadrados de plancha y seis toneladas de acero fundido. Como dato curioso puede calcularse que llevan unos veinte mil remaches.

Pertenecen estas torres de antena al plan de mejoras que para la ampliación de las estaciones, emisora y receptora, de Barcelona, para su comunicación con todo el mundo, tiene en ejecución: "Transradio Española, S.A", con el apoyo de la Empresa.

Nacional "Torres Quevedo", del Instituto Nacional de Industria, y la colaboración del Ministerio del Aire. Las obras se realizan en terrenos de esta localidad y de Llissá sobre una superficie total de cien mil metros cuadrados y constituyen un alarde de la técnica moderna de telecomunicaciones.

Ejemplo de esta maravillosa técnica y voluntad españolas, que han inspirado y llevado a cabo todos los trabajos de proyecto y realización, ha sido la elevación de la segunda torre realizada con feliz éxito en la mañana de hoy. Se trataba de levantar hasta su vertical la segunda de las torres de antena, previamente transportada en piezas al terreno y montada allí en toda su longitud. La operación ha sido verificada utilizando un cabestrante de diez toneladas y dos castilletes de montaje de cincuenta metros de altura.

En dos horas y media de trabajo ha sido elevada la torre de antena.

En dos horas y media de trabajo ha sido elevada la torre de antena que, en el momento de iniciar el levantamiento, tenía una flexión de 30 cm. de flecha por efecto de su enorme peso. El momento crítico de la operación se ha producido al perder suelo la cola, en el cual los esfuerzos conjuntos de elevación y tracción horizontal, éste de solo 1.250 kg., habían de obtener el efecto final, que ha sido conseguido de una manera que solo la pericia de los ingenieros y operarios ha hecho parecer fácil y sencillo. Al sonar la sirena del mediodía en una fábrica cercana ha quedado la torre erguida con dos banderas españolas tremolando en su tope. Doce tensores o vientos aseguran su estabilidad perfecta.

La antena que se tenderá entre estas dos torres estará servida por un emisor de onda larga, apto para toda clase de radiocomunicaciones, pero especialmente para los países europeos y, sobre todo, Inglaterra, Suiza y Alemania.

En la estación emisora de Parets quedará pronto «en Servicio, además de esta monumental antena de onda larga, otras diez antenas de onda corta para comunicar con todos los países del Norte y Sudamérica, quedando también las modernas emisoras de onda corta y onda larga. Son el más completo sistema de manipulación por desplazamientos de frecuencia.

El estudio, la instalación y la elevación en una sola pieza de las torres de antena han sido operaciones técnicamente perfectas, dirigidas por los ingenieros señores Cáceres, de "Transradio", y Puntas y Segalá de "Hierros Mateu", empresa constructora de dichas torres, Orriols y Castells. Este trabajo, realizado por primera vez en España, ha constituido pues un triunfo de la ingeniería española.

La inauguración conjunta de todas las nuevas instalaciones está prevista para el próximo mes de abril y será realizada de la manera solemne que corresponderá a la ocasión.

La inauguración conjunta de todas las nuevas instalaciones está prevista para el próximo mes de abril.

Al acto de esta mañana asistieron el presidente de la Empresa Nacional "Torres Quevedo" y de "Transradio Española", señor conde de Marsal; director general de esta última entidad, don José López Tei Tendia; director delegado de Barcelona, don Victoriano Fuentes; subdirector, don Antonio Arrese-Igor; director técnico, don Luis Cáceres; embajador de España, don Miguel Mateu; director de las obras, el ingeniero don José Martínez Villarejo, con sus ayudantes don Hilario Flores y don José Iznaola; comandante del Servicio de Obras del Ejército del Aire, don Francisco Segalá y alférez de este mismo Servicio, señor Pérez Alegre, así como una representación de la Prensa barcelonesa.

Los asistentes al acto y los operarios que han participado en los últimos trabajos han sido obsequiados con un vino español.

Article aparegut a la revista ELECTROTECNIA POPULAR, AÑO I, Nº 6. Gráficas Maymó, 1958

LAS COMUNICACIONES INALÁMBRICAS Y TRANSRADIO ESPAÑOLA

Enclavadas en los alrededores de Parets, allá en el llano del Vallés, se alzan las antenas de las instalaciones de Transradio Española, que desde su fundación como continuadora de la Compañía Nacional de Telegrafía sin Hilos ha cumplido con creces la misión de servir con eficiencia al público en general, las comunicaciones inalámbricas entre España y el extranjero.

Seis son los Centros que Transradio tiene en España: Madrid, Barcelona, Valencia, Bilbao, Las Palmas y Tenerife. Nosotros hemos visitado el de Barcelona, que está enlazado con sus estaciones transmisora y receptora por dos cables blindados, de seis y once pares respectivamente.

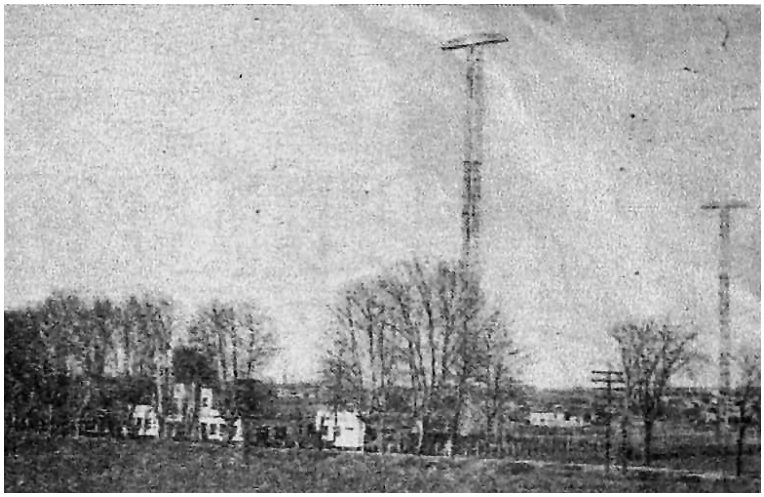

Antenas de Transradio Española emplazadas en el Llano del Vallés – Parets del Vallès -1958. *Foto: C. Pérez de Rozas. Cedida per Biblioteca de Catalunya.*

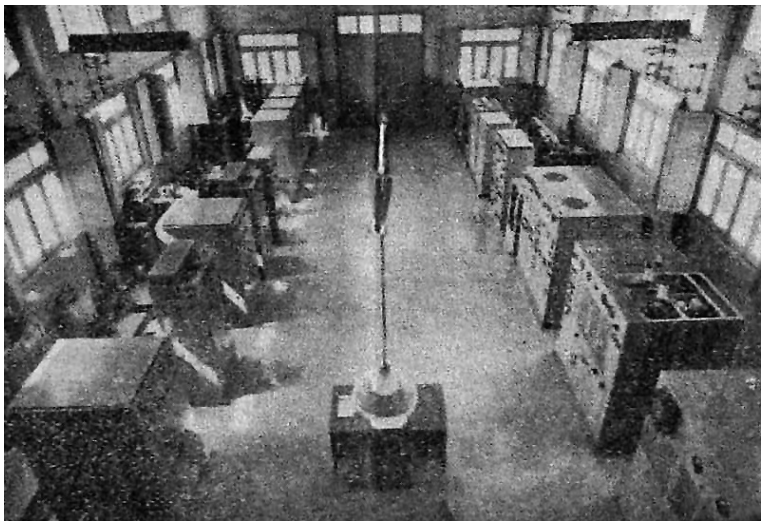

Vista general de la Sala de Emisores en el Centro Emisor de Parets del Vallés. -1958. *Foto: C. Pérez de Rozas. Cedida per Biblioteca de Catalunya.*

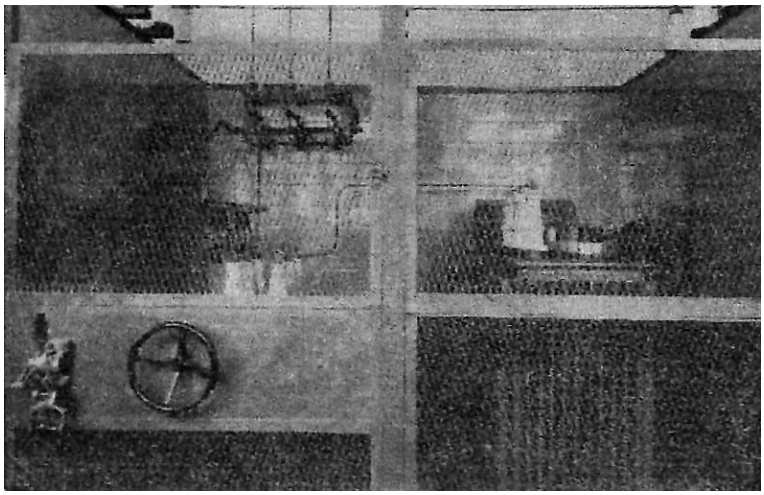

Sección de Alta Tensión donde se transforma la energía para la alimentación de los equipos - Parets del Vallès- 1958. *Foto: C. Pérez de Rozas. Cedida per Biblioteca de Catalunya.*

El llano del Vallés es un terreno apto, por sus condiciones de humedad y horizontalidad, para asegurar una buena propagación de las ondas transmitidas y recibidas, lo que unido a la flexibilidad en la utilización de frecuencias adecuadas a la hora del día, en las diferentes épocas del año, permite mantener comunicación constante con los países corresponsales, cursándose innumerables mensajes diarios.

El llano del Vallés es un terreno apto, por sus condiciones de humedad y horizontalidad.

En la estación transmisora se dispone de equipos de onda larga, del orden de los 3.000 metros, y de cortas entre los 10 y 90 metros. Hay instalados dos emisores Marconi tipo SWB8, de 3'5 kilowatios de potencia dotados de osciladores independientes de cristal, de acuerdo con las frecuencias asignadas a cada indicativo y que trabajan por desplazamiento de frecuencia (F.S.K.).

También hay otro de 5 kilowatios construído en Barcelona, por Transradio, otro emisor Hasler de 3'5 kilowatios con unidades y equipos de rectificación independientes para trabajar en telefonía, y varios emisores auxiliares de emergencia. En onda larga se trabaja con potencia de 20 kilowatios, y las instalaciones Marconi y Hasler pueden emitir a voluntad con osciladores a cristal o con osciladores de precisión tipo Franklin.

Ello permite en un momento dado situarse exactamente en la frecuencia de trabajo requerida, la cual se controla varias veces al día gracias a los instrumentos con que está dotada la instalación, tales como monitores, frecuencímetros, oscilógrafos, etc.

La alimentación de los equipos se toma a partir de la red trifásica de suministro de 25.000 voltios que desde la columna de entronque se une por cable subterráneo con las celdas de alta tensión, donde se transforma en la corriente adecuada a los diferentes usos. La continuidad en el trabajo queda asegurada por un grupo electrógeno capaz de proporcionar toda la potencia requerida por la estación en casos de fallo en el suministro industrial.

Las antenas emisoras de onda larga están suspendidas entre dos torres metálicas de 97 metros de altura y, a fin de mantener constante la distancia entre sus hilos y tierra, existe un ingenioso dispositivo de contrapesos. Las antenas para onda corta son rombos triples orientados hacia diferentes países (Francia, Alemania, Bélgica, Estados Unidos, Suiza, etc.) y hay también otras antenas auxiliares del tipo dipolo horizontal.

La estación receptora, situada a unos dos kilómetros de la transmisora, en el término de Llissá de Vall, cuenta con

varios equipos receptores tipo R.C.A. de triple diversity, para recepción en automático y en teletipo. Las antenas utilizadas son también rómbicas y, como es natural, para aprovechar sus condiciones de direccionabilidad, están orientadas hacia los países corresponsales. Su unión con los aparatos receptores es subterránea, por medio de cables coaxiales, y se efectúa a través de un equipo de conmutación de antenas instalado en la Sala de Aparatos.

Tanto los equipos receptores de onda corta, como los de onda larga, cuentan con sus puentes telegráficos que convierten las señales radiotelegráficas en impulsos de corriente continua.

Es imprescindible, para asegurar el servicio en todas circunstancias, la sistemática revisión y ajuste de los diversos circuitos que integran la recepción automática de una señal radioeléctrica desde el momento de ser captada por la antena hasta su registro impreso en forma de telegrama, y para ello el Laboratorio instalado en el Centro de Recepción cuenta con toda una serie de instrumentos de precisión, osciloscopios, generadores de alta y baja frecuencia, voltímetros a válvula, comprobadores e indicadores de intensidad de campo, etc.

Los aparatos emisores instalados en Parets son accionados desde el Centro de Tráfico de Barcelona por medio de transmisores automáticos Morse de gran velocidad y por teletipos; análogamente los impulsos de corriente continua procedentes de la receptora de Llissá hacen trabajar a los registradores automáticos y teletipos instalados en dicho Centro.

Se transmiten diariamente unos 1200 mensajes y se reciben otros tantos de los diversos países corresponsales.

Se transmiten diariamente unos 1200 mensajes y se reciben otros tantos de los diversos países corresponsales. Para servir este volumen de tráfico, que es permanente, el Centro de Barcelona cuenta con 200 empleados de todas las categorías. El reparto de telegramas se lleva a cabo por medio de motoristas y ciclistas.

Tal es en líneas generales la instalación de los servicios de Transradio Española en Barcelona, siempre en constante superación en beneficio de los usuarios, pues, dados los progresos técnicos de la comunicación a gran distancia, es necesaria la adopción incesante de nuevos tipos de aparatos que perfeccionen y simplifiquen la transmisión y recepción de mensajes.

Consignemos, por último, que en el Aeropuerto transoceánico Muntadas, de Prat de Llobregat, se ha inaugurado recientemente una nueva oficina de Transradio Española.

Jaime Giró

Fets interessants

–El 1887 es van descobrir les ones de ràdio.

–El Govern Espanyol va publicar un Decret el 29 d'abril de 1929: Autorización a Transradio Española para tomar las estaciones de servicio internacional y las estaciones costeras. (Correos, Museo Postal y Telegráfico)

– Els Radioaficionats. La radio afició no va començar fins al segle XX. Els radioaficionats utilitzen diferents tipus d'equips de radiocomunicacions per intercomunicar-se amb altres radioaficionats. Ofereixen un servei a la comunitat en comunicacions d'emergència en casos de desastres o catàstrofes si és necessari. S'estima que uns sis milions de persones en tot el món participen regularment de la radioafició.

Las targetes QSL. Las comunicacions entre radioaficionats solen confirmar-se mitjançant targetes postals dites "QSL". En elles es reflecteixen per escrit els detalls que serveixen per confirmar el contacte realitzat amb l'altra estació. L'indicatiu de la trucada, posició geogràfica, freqüència i modo de transmissió, data i hora usualment en temps universal coordinat, serveixen com a constància del contacte. Molts radioaficionats ensenyant amb orgull la seva col·lecció de QSL, les quals confirmen la seva perícia i treball en aquesta afició.

En aquest cas en tenim un exemple a Parets, el de Josep Puig Serra que durant molts anys va estar en contacte, amb molts països del món que li confirmaven el seu contacte radiofònic.

Tarjeta postal QSL de ISRAEL-1985.
Cedida per Josep Puig Serra.

– Durant el franquisme va ser molt coneguda Radio España Independiente, "La Pirenaica", ràdio clandestina. Emetia noticies antifranquistes que va emetre entre 1941 i 1977 des del Pirineu, Font-Romeu (França), (La Vanguardia 28-06-2020).

– El 10 de Mayo de 1957. Los importadores de algodón Barceloneses visitaron las instalaciones de Transradio Española en Parets del Vallés. Giraron una visita a las espléndidas instalaciones de Transradio Española, trasladándose en primer lugar a la estación emisora de Parets del Vallés y más tarde a la estación receptora de Llissá de Vall, comprobando en ambas visitas la modernidad de los edificios, las magníficas dependencias equipadas con aparatos de gran potencia y precisión, así como la maquinaria y las altas torres, verdadero alarde de ingenieria. (La Vanguardia Española 11-05-1957)

– El 1957 va néixer "Radio Liberty" (Ràdio Llibertat). Va començar a emetre propaganda anticomunista a l'antiga URSS, entre el 23-03-1959 i el 25-05-2001 des de Pals.

La Central d'Intel·ligència dels Estats Units (C I A) varen ocupar un espai de 33 hectàrees (1,3 quilòmetres de platja) en el terme municipal de Pals (Girona) a la Costa Brava).

El centre emissor de Pals es va convertir en el moment de la seva posada en marxa, en l'emissora d'ona curta mes potent del món.

La instal·lació estava formada, a banda de les oficines, per tretze torres -la més alta feia 177 metres i la mes petita 75 metres-. (La Proa, diari del Baix Empordà, 16-08-2002).

– El 2021 el Govern Català crearà una Agencia Espacial per posar en òrbita dos nano satèl·lits de comunicacions. Tindrem una "NASA catalana". (20minutos.es, 29-10-2020).

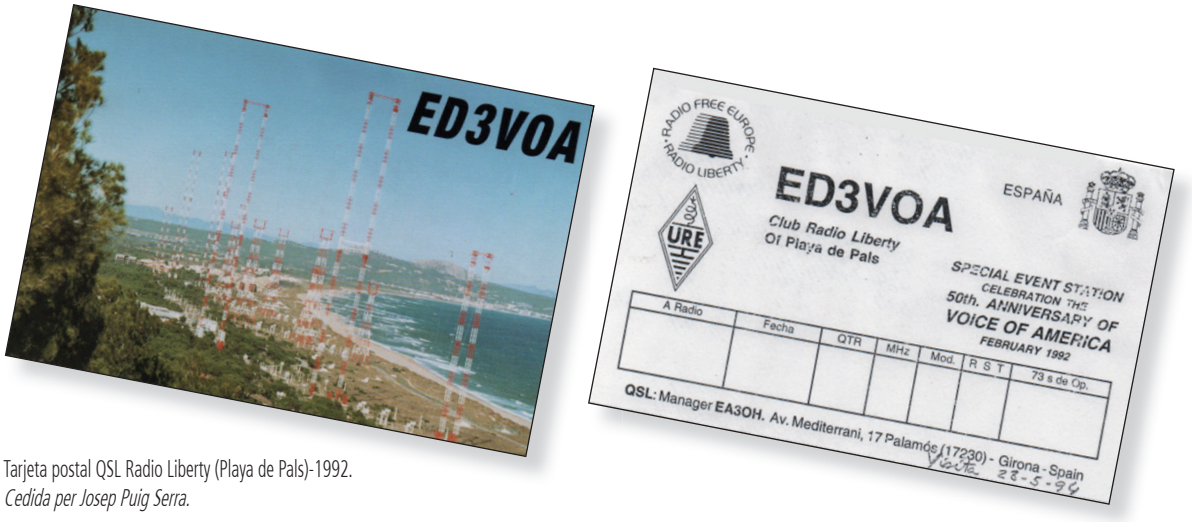

Tarjeta postal QSL Radio Liberty (Playa de Pals)-1992.
Cedida per Josep Puig Serra.

Conclusions i opinió personal

Durant la primera i segona meitat del segle passat, i la primera d'aquest, s'han anat descobrint noves formes de comunicacions, com podien ser els satèl·lits artificials. El Telstar 1 va ser el primer satèl·lit de telecomunicacions que es va llançar a l'espai, el 10 de juliol de 1962. Televisió el 1936, Internet, correu electrònic el 1971, televisor en color a España el 1972, telèfon mòbil el 1973, sistema GPS el 1995, i en telefonia mòbil iPhone el 2007, etc., que retransmeten les notícies molt més ràpidament, i que permeten a la gent connectar-se telemàticament a tot el món.

La qualitat de vida que gaudim actualment ve principalment donada per tots els avenços que s'han produït en el camp de les tecnologies i les telecomunicacions. El progrés és imparable.

Uns canvis que comporten molts avenços, tan tecnològics, com econòmics i socials, però que també ens situen davant de nous reptes.

Per tant, davant la crisi de la Covid-19 que estem travessant, les comunicacions han sigut i són essencials per estar ben informats d'aquesta pandèmia mundial.

Catalunya es troba actualment en una situació molt favorable en temes de connectivitat.

Catalunya es troba actualment en una situació molt favorable en temes de connectivitat. Durant els anys vinents veurem moltes transformacions que tindran molt a veure amb les noves tecnologies com la intel·ligència artificial, la indústria 4.0, i la ciberseguretat, i ja s'està treballant en tecnologia 5G.

Ara és el moment d'aprofitar el desafiament tant important que tenim davant nostre, com és la revolució digital de què disposem, per afrontar com a societat els nous reptes, com són l'educació i la formació contínua, així com per fomentar el desenvolupament d'iniciatives que impulsin les competències digitals, base de l'educació del ciutadà del segle XXI.

Per tant, tindrem un futur digital per a tots, i las noves tecnologies serviran per millorar la vida diària de totes les persones.

Agraïments

Fernando Ordóñez Castells
Núria Ordóñez Delatorre
Alicia Pozo Figueroa
Anna M. Busto Veiga
Susana Penelo
Marga Ruiz
Crisant Palau Arimany
Josep Puig Serra
Rosa Martí Conill
Ramona Nadal Grau

Sempre agraïts a persones com el Sr. Fernando Ordóñez Castells, autor del magnífic reportatge fotogràfic d'aquesta torre, que va fer el gener de 1951 i a la seva filla, Núria, per preservar i compartir l'obra del seu pare, sempre tant útil i interessant per a la història gràfica de Parets.

Fonts consultades i bibliografia

Arxiu Municipal de Parets del Vallès
Arxiu Municipal de Lliçà de Vall
Arxiu Nacional de Catalunya
Biblioteca de Catalunya
Institut Cartogràfic de Catalunya
La Vanguardia 11-01-1951
La Vanguardia 19-03-1954
La Vanguardia 11-05-1957
La Vanguardia 28-06-2020
Electrotécnia Popular, Año I Nº 6 Gráficas Maymó. 1958
La Proa, diari del Baix Empordá 16-08-2002
Correos, Museo Postal y Telegráfico
20minutos.es 29-10-2020

Passeig per l'escultura pública de Parets

Carles Toribio Gómez

Al Centre d'Estudis Locals Parietes hem estudiat, escrit i parlat de l'art a Parets del Vallès. Hem parlat d'obres en concret, com va ser la pèrgola de la Plaça de la Vila d'Enric Miralles i Carme Pinós, la fàbrica pintada Tipel d'Arranz-Bravo i Bartolozzi, de les masies de la vila, però en aquest nou número de la Parietes, la número 18, farem un recorregut per les diferents escultures públiques del municipi.

Un passeig per Parets, anant a diferents punts i racons, cercant aquesta escultura que moltes vegades li hem passat per davant i no hem parat a pensar qui la va fer, què narra aquella peça, de quan és, com està feta...

Qüestions molt en relació amb un punt clau: què denominem escultura pública? Doncs aquesta escultura artística i tridimensional pot formar part, o no, d'un monument, el qual es troba emplaçat al carrer i a la vista de tothom. A més, la qüestió pública va molt entroncada al fet que es troba dins del patrimoni del municipi.

Aleshores, escultura pública és tota aquella peça d'obra escultòrica que forma part, o no, d'un monument commemoratiu, s'exposa a la vista en la via urbana o en espais comuns, o bé pertany a una comunitat, encara que la seva ubicació no permeti la seva contemplació permanent.

Les funcions principals són o poden ser cinc: commemorativa com ja s'ha comentat, ornamental, d'experimentació, integradora o senyalitzadora. De tipologies, a Parets en trobarem de diferents: estàtues, bustos, torsos, relleus, escultures antigues, fonts, rellotges, elements lúdics, peces abstractes, instal·lacions.

Així, doncs, el passeig el començarem per un emplaçament històric i clau de la nostra vila, l'antiga fàbrica la Linera. En el mapa de la pàgina anterior s'hi indica la localització de les diferents escultures que podem trobar per Parets.

1

La dona treballadora

Frederic Marès
Any de realització 1945; any de col·locació 1989
Bronze i marbre
Escola bressol La Cuna

Comencem el camí per les escultures públiques i artístiques de Parets del Vallès amb aquesta obra de Frederic Marès que, als seus orígens, formava part d'un conjunt escultòric més ampli que s'havia de localitzar a l'antiga fàbrica La Linera i que fou adquirida posteriorment per l'Ajuntament, el 1989, per col·locar-la, fins al dia d'avui, al jardí de l'escola bressol La Cuna al Casc Antic, molt a prop del parc on estava la fàbrica.

Aquesta peça escultòrica, erigida a la dona treballadora, la formen tres figures d'un marcat estil noucentista, característic de l'escultor. Damunt d'una base quandrangular de marbre. Destaca la presència maternal i protectora de la dona robusta, ferma i sòlida que porta al braç un nen de curta edat i, a la seva dreta, hi ha una nena tímida de més edat. Guàrdia i custòdia maternal com a elements característics de la peça. Formes suaus, hieràtiques, de composició frontal i una mirada penetrant. La peça ens transporta novament a Frederic Marès, La Linera, la família Feliu i l'Església de Sant Esteve[1].

2

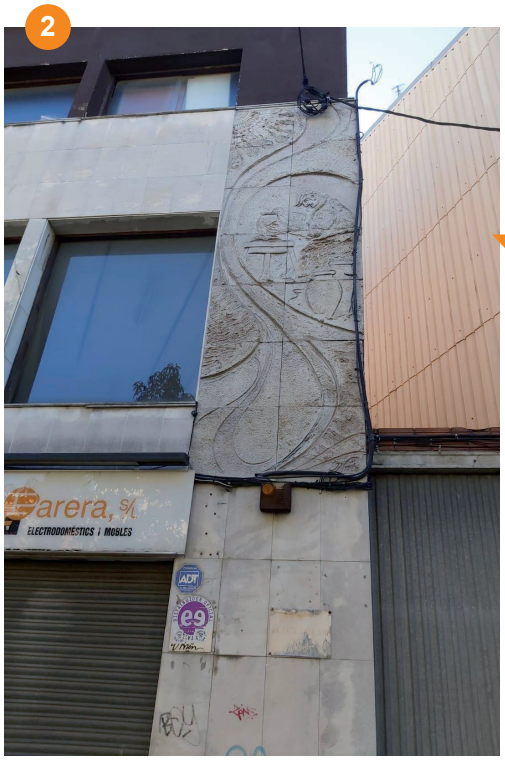

Terrissaire

Nieto Galván
1970
Mural relleu ceràmic
Carrer Sant Antoni

Baix relleu vertical que utilitza ceràmica a la façana d'uns dels principals carrers del casc antic de la vila, amb unes dimensions no molt espectaculars. A vegades la mirada no ens porta a l'alçada de la peça. Iconogràficament es pot veure un terrissaire que fabrica el seu material, un art i un ofici que vol

1. L'església de Sant Esteve de Parets té diverses peces de Marès, entre les quals destaquen els capitells.

donar el pes i el paper que ha de tenir: un artesà anònim i les seves habilitats tècniques. A més, a escala compositiva trobem l'aparició d'un petit sol, l'exaltació al món laboral i un mar ampli que fa més rica la composició en l'àmbit iconogràfic.

Aquesta peça, com recordem, es troba localitzada en una antiga botiga d'electrodomèstics, molt coneguda a Parets. Aquest tipus d'escultura en forma de baix relleu, és molt característica de molts edificis de Barcelona[2], i d'artistes com Subirachs, Jordi Aguadé, Rosa Amorós o Armand Olivé, es va voler col·locar en aquesta façana, amb diferents mirades i focus visuals per part de l'espectador.

3

Rotonda del llac

Josep Plandiura
2017
Ferro, acer corten
Avinguda Francesc Macià

L'any 2014, la revista *Parietes* va realitzar un article sobre l'escultor Josep Plandiura i el seu taller de Can Serra[3]. Anys després, Parets del Vallès pot dir que posseeix i ha creat un recorregut de l'artista Plandiura amb diferents peces per la vila[4] i és un fet important poder tenir, accedir i gaudir d'art públic d'aquesta dimensió a diferents carrers. Un triangle escultòric que va de la rotonda del llac, al llac de la Linera, fins a Can Serra. Un triangle que ens transporta a eixos escultòrics de primera magnitud com Tirgû Jiû de Brâncusi o l'eix de Barcelona que formen la Sagrada Família de Gaudí/ Subirachs, més la torre Agbar de Nouvel i el Fòrum. Arquitectura més escultura.

Una de les obres de Plandiura és la monumental peça d'entrada al municipi, amb quinze metres d'alçada i quatre tones de pes. Una peça que dóna la benvinguda a Parets, convertint-se en una peça àgil per les grans dimensions que va concebre l'escultor. L'espectador pot realitzar una mirada concreta d'aquestes formes orgàniques.

L'escultor sempre ha considerat que la peça ha de formar part de l'entorn, amb una aèria torsió del ferro i unes formes a l'espai totalment lliures, sinònim de Plandiura.

2. Dalmau, Òscar: "Barcelona retro", Gustavo Gili, 2019
3. 'Josep Plandiura, l'escultor del ferro s'instal·la a Parets' per Carles Toribio
4. Any 2020, Parets del Vallès compta amb diferents peces escultòriques de Plandiura per la vila que tractarem en les pàgines següents.

4

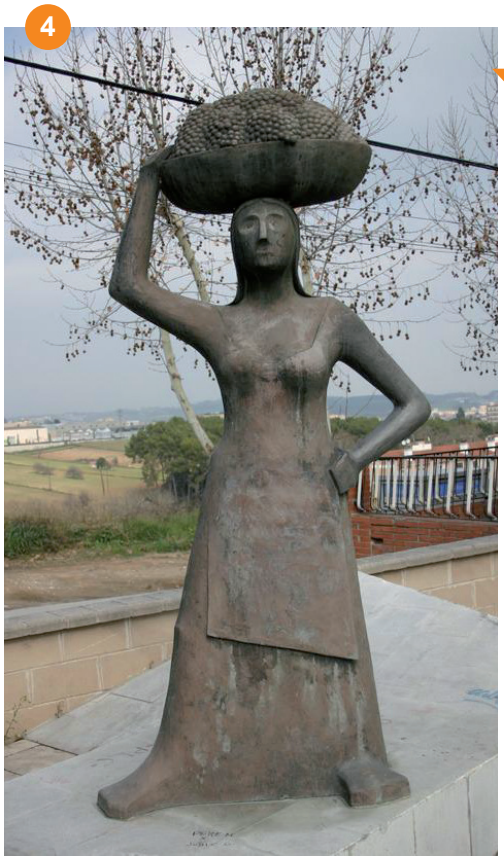

La dona vallesana

Enric Gelpí
1989
Polièster, fibra de vidre i pedra
Barri Cerdanet

Aquesta escultura ens fa caminar fins al barri Cerdanet. En una petita placeta trobem la peça de l'Enric Gelpí, amb formes simples i esquemàtiques, però sense oblidar la figuració realista. L'escultor, conegut pels seus calendaris, va fer un treball minuciós i sinuós del cos femení per remarcar i definir les seves formes i la seva indumentària.

L'escultura es troba damunt d'una falsa tarima, aixecada en un dels punts alts de Parets que ofereix diferents mirades cap al Montseny, els Cingles de Bertí o Puiggraciós.

Es tracta de la primera escultura dedicada a la dona del Vallès. De l'any 1989, va coincidir amb la celebració de les jornades de les 'Dones Avui'. Aquell acte d'inauguració, un 25 de novembre de 1989, va ser presidit per l'alcadessa del moment, Rosa Martí, la directora executiva de la Comissió Interdepartamental, Joaquima Alemany, a més de diferents alcaldesses i autoritats locals i provincials.

5

L'escultura exempta de la dona pagesa va ser realitzada l'any 1984, però col·locada en aquest indret de Parets l'any 89. Actitud enèrgica de si mateixa, braç esquerre semiflexionat i recolzat al maluc, equilibri estàtic. Amb la mirada a l'horitzó, porta una gran cistella de raïm, en al·lusió també a les possibles vinyes que hi havia, segles passats, en aquella zona.

S/T

Ramón Lapuente
1999
Acer corten
Rotonda Avinguda Catalunya

Conjunt escultòric emplaçat a una rotonda, en aquest cas a l'Eixample, en una de les artèries principals de Parets. L'arquitecte va alçar dues columnes de grans dimensions (deu metres d'alçada) axials, a partir de tres bigues d'acer corten. A la part inferior hi ha un mur petit, corbat amb el mateix material, en forma de zig-zag. Un joc de formes, dimensions, amb una mirada vertical i una altra d'horitzontal. Un encàrrec de l'Ajuntament als serveis tècnics municipals i novament una rotonda

es converteix, com la de Plandiura, en un lloc perfecte per a la col·locació d'una escultura o un conjunt escultòric. Aquí sorgeix el dubte de si aquestes peces tenen una bona col·locació dins d'una rotonda, una glorieta o una illeta, ja que el conductor/a té poca opció visual des del cotxe; i l'espectador de carrer, solament les pot veure des de la llunyania. A vegades, molta informació visual, però poca anàlisi que es pot realitzar.

6

Escultura de les façanes de l'Església de sant Esteve

Frederic Marès[5] i arquitectura de Francesc Folguera
(pintures de Josep Obiols)
Església original, any 904; església restaurada, 1941
Pedra
Plaça de la Vila

Es tracta possiblement de l'arquitectura escultòrica més coneguda de Parets. Aquest estil neoromànic el marca la brutal restauració, després de l'incendi de juliol del 1936, que van portar a terme Marès, Folguera i el senyor Feliu.

Ara ens fixarem una mica més en les dues entrades o murs de pedra tallades que posseeix l'església actualment. El mur frontal, la façana principal que es troba col·locada a l'oest, ens narra de manera escultòrica en relleu la Resurrecció, amb Crist ressuscitat i entronitzat, amb la Verge i sant Joan Baptista a cada banda del timpà. Aquest conjunt, en un molt bon estat de conservació, es troba envoltat per dues arquivoltes simples i epígrafs en llatí a banda i banda: "VENITE BENEDICTI PATRIS MEI, POSSIDETE REGNUM A CONSTITUTIONE MUNDI" (Evangeli de Mateu, "Veniu, beneïts del meu Pare, rebeu i hereteu el regne preparat per a vosaltres des de la creació del món"); i l'altre "DISCEDITE A ME, MALEDICTI, IN IGNEM AETERNUM QUI PARATUS EST DIABOLO ET ANGELIS EIUS" (Evangeli de sant Mateu, "Aparteu-vos de mi, maleïts -aneu- al foc etern preparat pel diable i els seus àngels").

L'altre punt decoratiu en forma d'escultura són els capitells que sustenten les arquivoltes. Aquests capitells contenen escenes amb motius de caçera i feines agrícoles, amb fil directe amb les quatre estacions:

5. Una part important d'art escultòric són els capitells de Marès de l'interior del temple de Sant Esteve de Parets. Aquests capitells que parlen es poden llegir a la publicació 'Bíblia i art a Parets. Capitells de Marès' de l'any 2005.

Hivern - olivera
Primavera - roses
Estiu - blat
Tardor - raïm

De la portada del mur oest, marxem al mur lateral, portada central col·locada al sud. En aquest espai, trobem una iconografia de la Santíssima Verge, juntament amb capitells amb els Reis mags i pastors. En la zona del timpà, en un mig relleu tallat a la pedra arenisca, hi ha el naixement del nen Jesús. A la part superior, l'escultura de sant Esteve.

7

Xais de la Tipel

Eduard Arranz-Bravo i Rafael Bartolozzi
1971; nova col·locació 2020
Polièster

A la fàbrica pintada Tipel que van realitzar, a finals dels seixanta i inicis dels setanta, els artistes Arranz-Bravo i Bartolozzi no solament hi ha pintura a totes les parets, murs, racons, màquines. També hi havia lloc per al joc escultòric amb la col·locació de diferents xais de mida natural. Uns xais amb formes molt simples que donaven la benvinguda a la gent que anava a la fàbrica.

Unes escultures que tenien molta relació amb els animals que s'utilitzaven als pessebres del moment, i no oblidem la funció que tenia la fàbrica Tipel en aquell moment.

8

Aquests xais, actualment són peces totalment restaurades i fetes per aquesta nova i gran restauració realitzada a finals del 2019 i inicis del 2020. De nou tornen al seu lloc d'origen i donen aquesta mirada artística plena de tot el conjunt.

S/T

Maria Doñate i Estanislau Roca
1999
Formigó armat
Plaça del Mirador de Gallecs

Any 1999, altra vegada trobem una peça escultòrica i un lloc de l'Eixample en plena reconstrucció. Nou espai, com la plaça de Gallecs, utilitza una superfície inclinada de forma geomètrica modular. Una manera visual de col·locar els elements escultòrics oposats uns dels altres, creant una

successió lineal de divuit peces cúbiques-rectangulars. Tot el conjunt finalitza amb una marquesina de 55 metres quadrats amb sis columnes, procedent de La Linera. Així doncs, cinquanta-quatre peces de cubs modulars de 0,40 x 0,40 x 0,40 m; una sèrie modular de cubs de divuit peces amb un recorregut lineal de seixanta metres. Desnivell, joc de mirades, elements numerals, vinculat amb la plaça i la funció del parc.

Escultura en record de les víctimes i represaliats del règim franquista

Josep Plandiura[6]
2019
Acer corten i fusta
Parc de la Linera

9

L'escultura en memòria de les víctimes i represaliats del règim franquista de Parets és un record on Plandiura sap plasmar aquesta lluita, aquesta força poètica de la peça per una defensa de la democràcia i de les llibertats. A més, hi ha una relació amb l'espai, amb l'entorn i segueix les formes orgàniques característiques de Plandiura. Una peça que tot municipi ha de tenir, una lluita que té un passat, però també és una lluita de present i de futur.

Aquesta escultura és en record d'Antoni Arimon Farrés, Joan Brunat Escona, Amadeu Pagès Xartó, Amadeu Ramon Briquets, Esteve Seguer Forés (aquests cinc van morir entre 1939 i 1941 al Camp de la Bota de Barcelon), Projecte Forns Ninou i Pere Xicota Álvarez, que van morir l'any 1941 a Gusen-Mauthausen (Àustria), i Jaume Massaguer Gallart (Saint Menéhould, França, l'any 1941).

L'onze de setembre

Carles Vives
2004
Metall
Plaça Onze de Setembre

10

Una de les noves places de Parets, la dels Països Catalans. Allà hi ha la ubicació de la peça que va realitzar Carles Vives, a partir de quatre blocs de ferro, que simbolitzen les quatre barres de la senyera.

6. L'autor Josep Plandiura té una altra peça escultòrica a Parets, molt a prop del seu taller de Can Serra, anomenada 'El Pedró' molt en relació amb el passat d'aquella zona.

En l'àmbit acadèmic, Vives va estudiar ceràmica a l'escola Massana de Barcelona i, mentre es formava, posava en pràctica tot el que aprenia en el seu primer taller. Actualment és mestre artesà per la Generalitat de Catalunya i membre de l'Acadèmia Internacional de Ceràmica, amb seu a Ginebra.

Durant la seva llarga trajectòria ha compaginat sempre la producció de ceràmica utilitària, funcional i decorativa, amb la recerca plàstica de la ceràmica artística contemporània. Ell mateix descriu el seu treball més personal de la següent manera: *"Sóc fidel a la resposta dels materials. Preparo sempre les pastes amb les quals treballo i així estableixo un diàleg des de l'inici amb els materials. Em deixo portar per la inèrcia i flueixo amb els elements, interferint el menys possible i aprofitant les possibilitats que van sorgint durant el procés creatiu. Faig les peces seguint la intuïció, sense intenció de voler controlar o guiar la mà, però movent-me amb força i convicció"*.

11

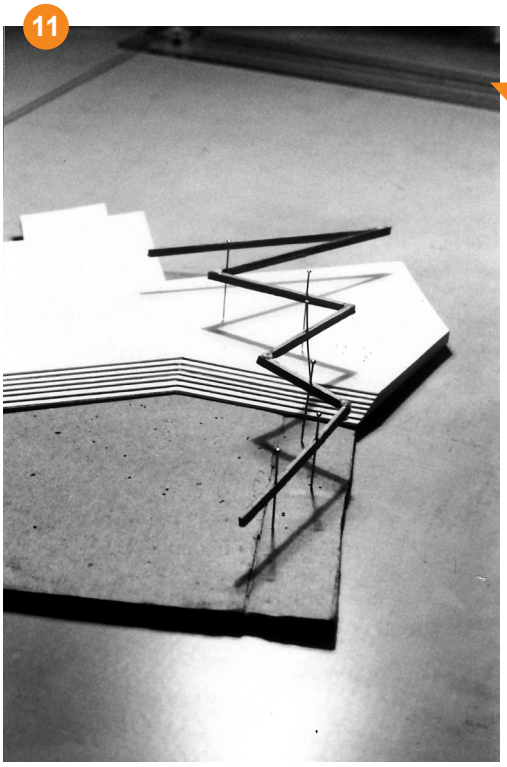

Pèrgola de la plaça

Enric Miralles i Carmes Pinós
1986
Ferro i fusta
Plaça de la Vila

Aquesta obra arquitectònica, més que escultòrica, d'uns joves Enric Miralles i Carmes Pinós, ens fa anar a una de les peces artístiques principals del municipi. Aquesta pèrgola de fusta, juntament amb les formes, amb els bancs i el quiosc que ja no es troba, s'ha tractat a diferents revistes de la Parietes. Així veiem que a la revista número 12[7], la Rosa Martí, escriu *La pèrgola de la Plaça de la Vila*, i a la revista número 17[8], Carles Toribio fa una entrevista a la Carme Pinós parlant d'aquesta obra, una de les primeres que va realitzar juntament amb Miralles.

7. Parietes, núm. 12 (2014), pàg: 31-33
8. Parietes, núm.17 (2019), pàg: 20-24

Torn industrial (font)[9]

Autor desconegut
1982 cedida a l'Ajuntament
Ferro, acer i pintura
Plaça del Torn

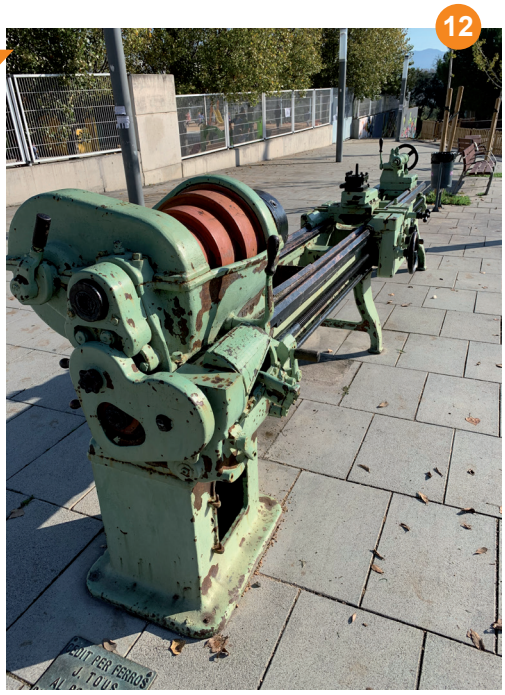
12

Un dels elements claus de la nostra comarca i del nostre municipi és el patrimoni industrial format per tots aquells elements, mobles i immobles, apareguts d'uns processos de canvi social, econòmic i productiu que es donaren durant l'anomenat període capitalista, a partir del segle XIX. Aquest procés accelerat de la indústria ha deixat una gran mostra d'edificis i elements de caràcter industrial en molts pobles, entre ells Parets del Vallès. Testimonis de la nostra història. Així trobem dos elements que tractarem: aquesta font industrial i la xemeneia que trobem a l'actual parc de la Linera.

Aquesta màquina és un torn paral·lel industrial de grans dimensions que trobem davant de l'escola Parietes. La peça va ser cedida a l'Ajuntament pel seu propietari, Ferros J. Tous l'any 1982. Aquest torn va agafar una nova funcionalitat convertint la peça en font.

Xemeneia Linera
Patrimoni industrial[10]

13

Les xemeneies són sovint els elements més evidents del nostre passat industrial i de com les fàbriques eren elements estretament lligats al poble. Així trobem aquest vestigi de l'antiga fàbrica de la Linera al seu lloc original. Una vegada enderrocada la nau central, l'únic vestigi conservat va ser la xemeneia com un element clau del nou parc de la Linera, epicentre del lleure de molts paretans i paretanes, a més de nucli neuràlgic de la Festa Major de la vila.

9. Juntament amb el torn, tenim a La Marineta el teler de la Linera que han cedit els germans Puig, l'Antoni i en Josep. Aquesta peça va ser molt ben descrita a l'article de la Parietes, número 17, 'El teler: principal referent del nostre passat industrial a Parets del Vallès' que va realitzar Antoni Puig.
10. MAYNOU, Núria: 'El patrimoni industrial del Vallès Oriental', Consell Comarcal del Vallès Oriental, 2001

14

Menhir Pedra Serrada

Pedra del Diable
1700-1400 aC
Pedra
Pati de l'escola Patronat Pau Vila

Possiblement es tracta de la peça històrica clau de Parets del Vallès. Peça del neolític, molt característica dels primers poblats ibèrics. Aquest menhir, que tothom coneix com a Pedra del Diable, té dos elements actualment importants a tractar: per un costat la ubicació, ja que no és del tot interessant pel que respecta a la seva conservació preventiva, i el tema d'un estudi notable, més després de la gran troballa arqueològica a Mollet del Vallès del menhir a les Pruneres.

Aquesta pedra serrada té forma cilíndrica, una mica més estreta a la part superior amb una esquerda al costat oposat i amb un bon estat de conservació. El lloc actual del menhir no és on es va trobar originalment, ja que va ser a un camp de cultiu i va ser portat al pati de l'escola l'any 1985. La denominació de Pedra Serrada surt esmentada per primer cop el 1894, i el nom de la Pedra del Diable va ser el 1941.

15

Bosc de taules

"Espais per la mirada"
Lluís Doñate Barea, Albert Valera García, Mª Josep Forcadell i alumnes
1999 i col·locades al lloc el 2001
Bronze i acer corten
Avinguda Francesc Macià - Carrer Llevant

Projecte a gran escala el realitzat i pensat l'any 1999 pels professors de la facultat de Belles Arts de Barcelona, Lluís Doñate, Mª Forcadell i Albert Valera. Aquests "Espais per la mirada" volien unir diversos espais de la vila a partir de diferents peces artístiques i escultòriques.

Una imatge global en detriment de la ubicació sistemàtica de diferents escultures en diferents sectors de la població per portar l'espectador a una mirada d'identitat pròpia del municipi.

Aquest projecte el formava l'esmentat Bosc de Taules, la passarel·la de l'estany i dues rotondes (projecte inacabat).

Aquest Bosc de Taules, escultures exemptes, va tenir una part pràctica molt interessant, ja que hi ha la participació

d'alumnes dels diferents centres educatius de Parets del Vallès. Així doncs, el projecte final va quedar amb sis taules: Taula del sol, Taula dels circuits, Taula parada, Taula dels animals, Taula dels nostres amics i Taula del mar. Hi ha una taula, la setena, que mostra el pla del conjunt escultòric. La vuitena, en relació amb al mil·lenari de Parets, mai es va realitzar.

Passarel·la de l'estany

"Espais per la mirada"
Lluís Doñate Barea, Albert Valera García, Mª Josep Forcadell
1999 i col·locades al lloc el 2001
Avinguda Francesc Macià - Carrer Llevant

El Bosc de Taules porta el caminant, al *flanêur*, directament a la passarel·la de l'estany. Aquesta nova estructura ens transporta a una altra lectura, ja que no és igual que les Taules anteriors que tenien una lectura de 360º com a escultures exemptes. Ara s'hi afegeix la passarel·la com un espai diferent, transitable. Els artistes ajunten escultura, natura i arquitectura dins d'una nova zona de lleure, de passeig, de bosc, juntament amb l'estany.

Una vegada l'espectador camina per aquest camí a sobre de l'aigua, la mirada el transporta a realitzar un diàleg amb el bosc que té al davant, i també amb la gran escultura de la rotonda que va realitzar Josep Plandiura. A més de tenir un punt més visual que són els camps de cultiu, els pocs que queden, per darrere de la magnificent peça de l'escultor del ferro.

Aquesta passarel·la és conjunta amb petites escultures que surten de l'aigua, en formes esquemàtiques com un mussol, un estel o una balena.

Una part dins d'aquest joc de les mirades que van dur a terme els artistes va ser una exposició temporal realitzada a la sala cultura de Can Rajoler l'any 2003. Aquesta exposició volia mostrar un punt més al Bosc de Taules i la passarel·la, que posteriorment es "realitzarà", però de manera molt més reduïda al format mostrat en l'exposició.

Aquesta tercera pota era "un pont sobre el riu Tenes". Això també ens podia portar a la gran reforma que es volia realitzar amb el Passeig Fluvial a banda i banda del Tenes, però que, amb el pas dels anys, solament es van executar petites intervencions en alguns punts d'aquest passeig.

Però aquest pont havia de ser una estructura arquitectònica per anar sobre el riu Tenes amb l'objectiu de millorar l'accés a aquests espais escultòrics i de donar continuïtat a la concepció creativa dels dos espais ja fets.

El pont volia tenir una forma de sargantana, fent al·lusió a un món màgic o infantil. Però finalment, l'únic element que es va realitzar va ser una sargantana al terra del pont, com a passeig previ al Bosc de Taules.

17

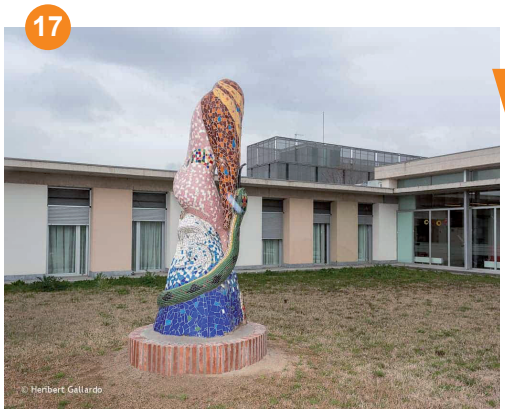

Dama Trista
Temptació
Agressivitat

Joan Ferret Tesifont
Instal·lades al 2015
Residència per a la Gent Gran Pedra Serrada
Pedra del Diable, 20

Tres peces escultòriques exemptes, d'estil molt marcat per Gaudí, amb formes, colors i creació que ens transporten al geni de Reus. Aquestes tres escultures, amb títols més ben buscats per Ferret, van ser donades per la família de l'artista a la residència de Parets i es van col·locar en tres patis oberts per crear una mirada i un joc visual entre espectador i peça tridimensional.

Jaume Paris i els seus retrats
La vida observada

L'any 2010 comença al nostre poble una experiència artística que, al llarg del seu recorregut de sis anys, va comptar amb la participació de 65 persones de diferents edats i gèneres i una gosseta anomenada Nica.

En tres etapes 2011, 2012 i 2016 se'n va exposar el resultat mitjançant unas sèries de retrats neocostumbristes, alguns espontanis i altres dins d'un context escènic, amb una empoderada visió del subjecte comú i de les seves vivències inusitades, sense convinença amb tendències culturals.

En tres etapes 2011, 2012 i 2016 se'n va exposar el resultat mitjançant unas sèries de retrats neocostumbristes.

Si mes no, el procés creatiu va defugir l'originalitat en la seva figuració, on els protagonistes reconstruïen la seva activitat domèstica, una composició interpretada però sense descompondre la veracitat. El retratista recerca, en aquest marc, una epifania amb el temps alentit. Un soroll de trencadissa avisa que l'instant perdurarà. Mestria i identitat tornaran per a replicar-se.

Aquests treballs artístics van donar lloc a una primera instal·lació-exposició el febrer del 2011 i una altra el maig del 2012, les dues en el Centre Cultural de Can Rajoler, i una tercera i última el juny del 2016 que, per no disposar de l'espai en aquesta sala i amb un termini d'espera molt llarg, es va haver de traslladar a Barcelona, al Centre Cívic Convent de Sant Agustí, al costat del Born, on va ser molt ben acollida.

La primera, doncs, amb un títol molt descriptiu, ***«12 Dones i 8 homes m'han trobat pel carrer i jo duia una càmera fotogràfica»*** consistia en 20 retrats imprevistos a peu de carrer. Els subjectes eren simplement escollits per la trobada casual i, en aquesta falta d'intencionalitat, es plasmava la bellesa intrínseca del passejant pel que ni l'edat, gènere ni altra circumstància podien posar ni llevar cap efecte. En aquesta instal·lació, els retrats encerclaven el visitant que circulava entremig, observant i observat.

Antoni i Josep.

Montse i Manel.

Pere i Marta.

El maig de 2012 es va presentar la segona part de la saga amb l'exposició, també a Can Rajoler, de ***«La vida dintre de l'ou»***, amb una temàtica més antropològica i amb altres protagonistes que ens consentien entrar a casa seva per mostrar-nos una singular part del seu quefer domèstic. Aquest senzill acte d'una naturalesa desafiadora i valenta es contradeia amb una imatge social, intencionalment prejudicada i grapejada en els seus valors, tot al contrari del que ens mostraven; una vida creativa, emprenedora, interessant i culturalment productiva.

La tercera mostra i aquesta, com ja s'ha dit, a Barcelona, «***Retrats***», abordava l'espai domèstic atorgant un respecte cerimoniós a la seva rellevància, l'embolcall de la família durant dècades, espectador de successos, coautor del relat familiar. Amb un tractament més tècnic i classicista, els personatges resulten sensualment acompanyats en la seva atmosfera genuïna.

La tercera mostra i aquesta, com ja s'ha dit, a Barcelona, «Retrats», abordava l'espai domèstic.

Han passat uns quants anys, s'encenen llums cada dia en noves finestres mentre algunes ja s'han apagat.

Ara mateix, en un altre context, el món s'exhibeix amb un fi insubstancial, però en el seu moment una intenció va inspirar aquest procés creatiu, per transmetre un missatge.... Hi estem més a prop o més lluny?

Vaig parlar amb l'autor i m'ho va dir. Gràcies, J. P.

Can Boté família.

Tomás, Mariana i fills.

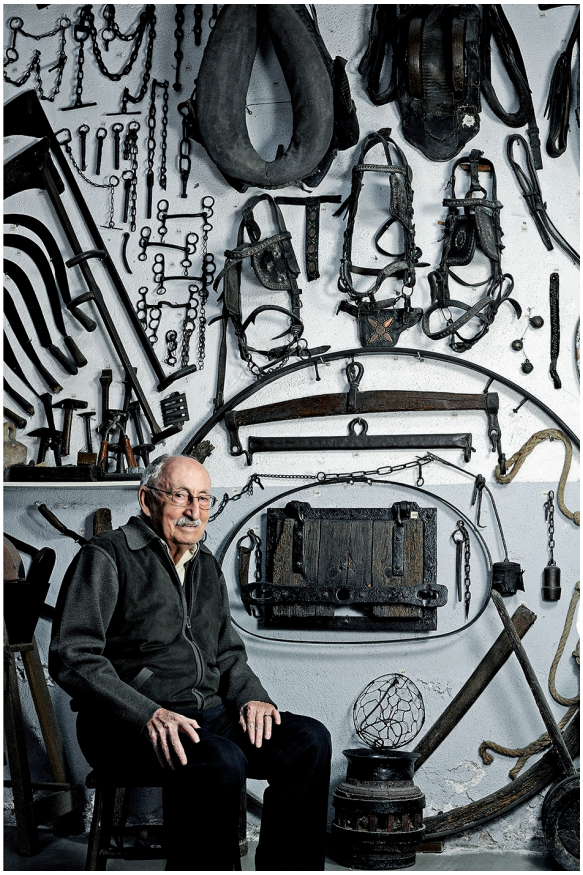

Vicens.

Carme i Jaume.

Francisca i Eulàlia.

Jaume Anfruns.

Gertrudis i Jaume.

Joan.

Llúcia de Can Ros.

Maria i néts.

El retrat de noces.

L'Habitació de Montse.

Mayte i filles.

Associació Fotogràfica de Parets

MERCÈ ALZINA

En el moment que escric aquestes línies fa 58 dies que porto confinada.

En el moment que escric aquestes línies fa 58 dies que estic confinada.

Creia que em costaria més, soc persona de ment forta i m'adapto a les circumstàncies, ja sé que no tothom és igual. Durant aquests dies he vist moltes sortides i moviments a la residència Pedra Serrada. Visc al davant, al principi no hi donava importància perquè durant l'any també ho veig, anades a metges, a rehabilitacions… però quan van sortir les notícies dels difunts a residències i vaig conèixer algun cas conegut, el cos se'm va regirar. Impotència, ràbia, no ho sé. Penso que les residències no són hospitals ni estan preparades per ser-ho, però, degut a tot el que ha passat, m'agradaria que poguessin posar els mitjans perquè no torni a passar. Una vegada algú em va dir..."les residències són l'avantsala de la mort"… És molt trist.

Gràcies a la meva afició de fotografiar -bé, malament, regular, només em falta dormir amb la càmera igual que un nen dorm amb el seu ós de peluix-, els primers dies, a més de fotografiar tot el que tenia per casa, vaig fotografiar, de vegades, els aplaudiments als infermers de la Residència i a tots els sanitaris que tant han fet i tant s'han jugat durant aquest temps. Gràcies.

El més important, crec, és tenir la ment ocupada. Els primers dies m'empassava tota la informació, radio, TV, però de seguida, en veure aquells militars explicant… semblava un consell de guerra, i no m'agradava gens ni mica. I a continuació sortien els d'aquí, també quatre o cinc. Perquè? Cal estar prou ben informar i no ens han d'enganyar, però amb un "parte" diari, i resumit, n'hi havia prou, i amb la nota de "si voleu saber més, entreu a la pàg. xxxx i ho trobareu tot". La programació per les televisions no ha estat tampoc a l'altura…. Que ens quedava? Llegir i fer fotografies. Quan he sortit a fer la compra, m'he endut la càmera, però evidentment no podia estrenar-me i el que veia eren carrers buits o alguna cua a les botigues. Res interessant, només copsar la realitat i tenir-la com a testimoni per d'aquí a uns anys.

Avui en dia tenim els mitjans electrònics que ens apropen als amics i a la família. Evidentment no és de la forma física que voldríem, però sí que he tingut grans xerrades, per videoconferència múltiple, amb família i amics, i ens ho hem passat "pipa".

Encara estem a la fase 0 pendents de fer un pas més. Es pot sortir a passejar o a fer esport, i les ganes són de poder trobar-nos també amb els companys de l'AFParets, acabar la lliga, i projectar la nova temporada segons ens deixin les autoritats. De ganes no ens en falten.

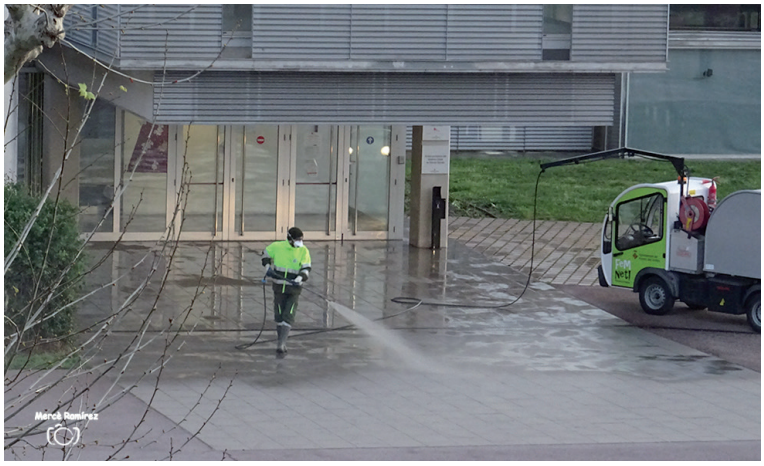

MIQUEL PORTELL

Des del 13 de març i fins el dia d'avui, no m'ha representat cap esforç el fet de quedar-me confinat a casa, ja que sempre he tingut la feina a casa. Això m'ha ajudat i el fet és que el temps m'ha passat sense adonar-me'n, ja sigui perquè les feines telemàtiques ho han facilitat i ja perquè he dedicat el temps lliure a endreçar-me fotogràficament.

També vull dir-vos que aquesta primavera he tingut l'agradable visita de "nous amics", els ocells. Mai havia vist tanta quantitat i varietat d'ocells en el pati de casa. I, de vegades, han estat acompanyats per conills de bosc amb les seves cries.

he tingut l'agradable visita de "nous amics", els ocells. Mai havia vist tanta quantitat i varietat d'ocells en el pati de casa.

Crec que aquest confinament ha fet que quedéssim envoltats d'un silenci amb el qual aquests animalons no estaven acostumats i això ha fet que s'hagin acostat molt més a prop de l'ésser humà.

Us aporto unes quantes fotos dels "nous amics" com són les caderneres, tallarols, mallerengues carboneres, mallerengues blaves, estornells, gafarrons, mosquiters comuns, tudons, pu-puts, etc.

Recull de fotografies

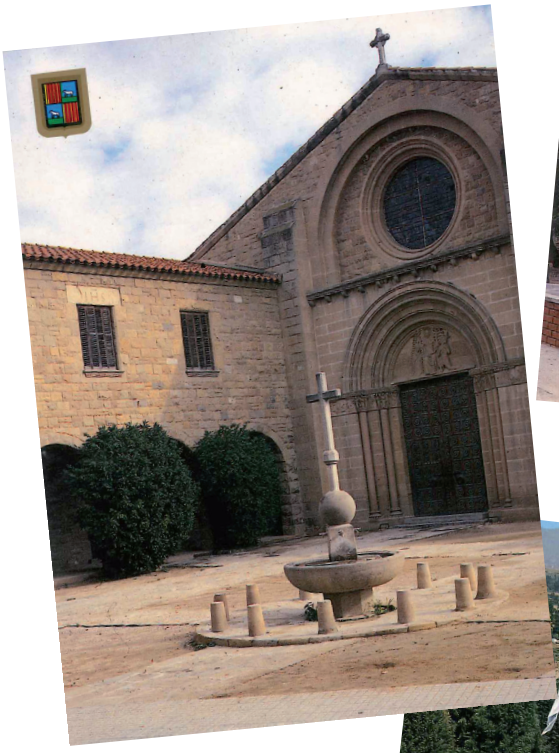

Ajuntament de Parets 1965-1982.

Església parroquial de Sant Esteve 1982.

Ca n'Oms 1982.

Torre de Cellers 1982.

Inauguració del Monument
a la dona vallesana,
25 de Novembre de 1989.

Representació del Pessebre vivent

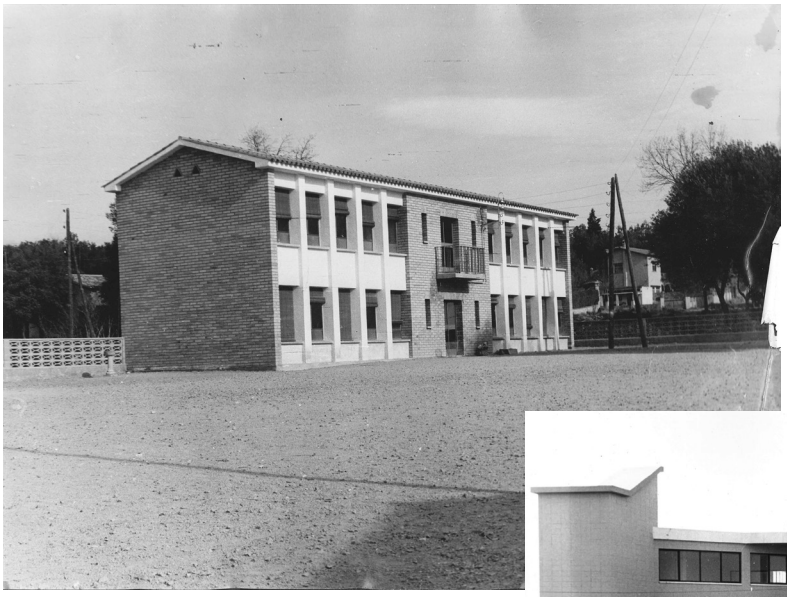

NONTEX S.A.
IGLESIA PARROQUIAL

Entrevista a Nicolau Volart i Lloberas

Joan Sanz Caballero

1. El passat 18 de juliol es van complir 84 anys de l'inici de la Guerra Civil. Què recorda d'aquells primers dies del conflicte? Algú de la seva família va ser mobilitzat per anar al front?

Me'n recordo molt bé d'aquell 18 de juliol de 1936. Tenia deu anys i ens vam assabentar del cop d'estat per la ràdio al cap de poques hores. Van venir els carreters, que era com els dèiem als que venien amb el carro a emportar-se les patates que havíem arrancat dies abans per vendre-les a Barcelona. No se m'oblida la imatge d'aquells carreters que venien esverats i contents perque hi havia hagut una sublevació militar.

A casa, tant el meu pare com els meus germans, que eren molt més grans que jo, eren de dretes, i és clar, a casa aquest esdeveniment el vam anar seguint al llarg dels dies. Fins que va arribar un dia que el meu pare va haver de marxar a Barcelona a amagar-se per por que vinguessin a buscar-lo. Poc després, ho van fer els meus germans grans, que també van haver d'amagar-se a Barcelona. Tant el meu pare com els meus germans no van donar senyals de vida fins que no va acabar la guerra.

I, doncs, amb això et responc de si algú va anar al front, cap membre de la meva família hi va anar. Perquè els que tenien edat d'anar-hi es van amagar per temor a ser represaliats per ser de dretes i perquè no els cridessin a files.

Com que el meu pare, estava significat dins del col·lectiu de dretes del poble, els republicans el volien represaliar. Llavors, quan va començar la guerra, un d'aquells dies, el meu pare va anar al poble (Parets) a fer unes gestions i es veu que algú li va comentar: "*al tanto que pot passar algo*". Llavors ell va agafar i va venir cap a casa i, per por a ser represaliat, es va acomiadar de la família i va marxar cap a Barcelona.Se'n va anar pels camps a través fins a Montmeló, on va agafar el tren fins a Barcelona. Llavors a casa ens vam quedar tots els fills i la meva mare. Aquella mateixa nit, es va presentar a casa un escamot de milicians a buscar-lo, he

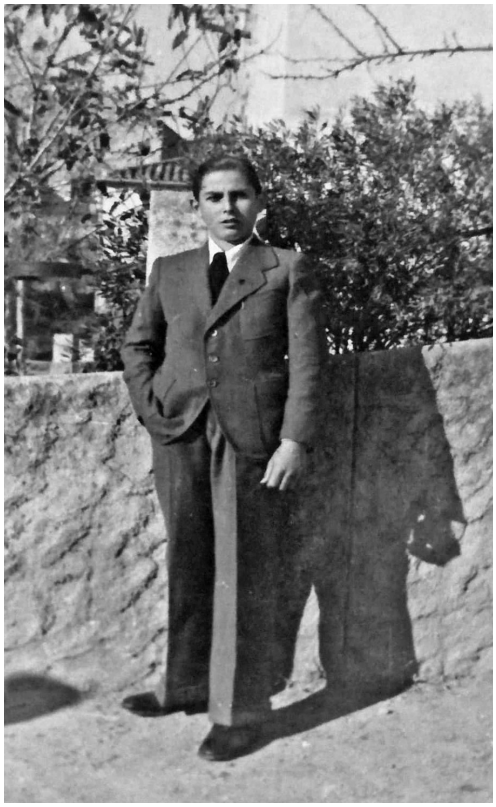

Nicolau Volart (1940).

El 18 de juliol de 1936. Tenia deu anys i ens vam assabentar del cop d'estat per la ràdio.

de dir que aquests milicians no eren de Parets. Van picar a la porta, però no els vam obrir. Aquella casa, coneguda com "Can Pepet", ara no, però abans tenia com una mena de muralla que l'envoltava, i a la muralla hi havia un porticó. Llavors ells van entrar al porticó però, per entrar a la casa, hi havia una porta massissa d'aquelles que per entrar havies de fotre una bomba per tirar-la. Nosaltres teníem por, no volíem obrir i ells ho van intentar a la força però no podien. Llavors, no se'ls va ocórrer una altra cosa que disparar des de fora a les finestres, i a la casa, per espantar-nos. Després d'això, els vam obrir, però abans d'obrir la porta, els meus germans grans, en Josep i en Miquel, es van amagar. El Josep es va amagar al celler, a dintre d'una

No se'ls va ocórrer una altra cosa que disparar des de fora a les finestres, i a la casa, per espantar-nos

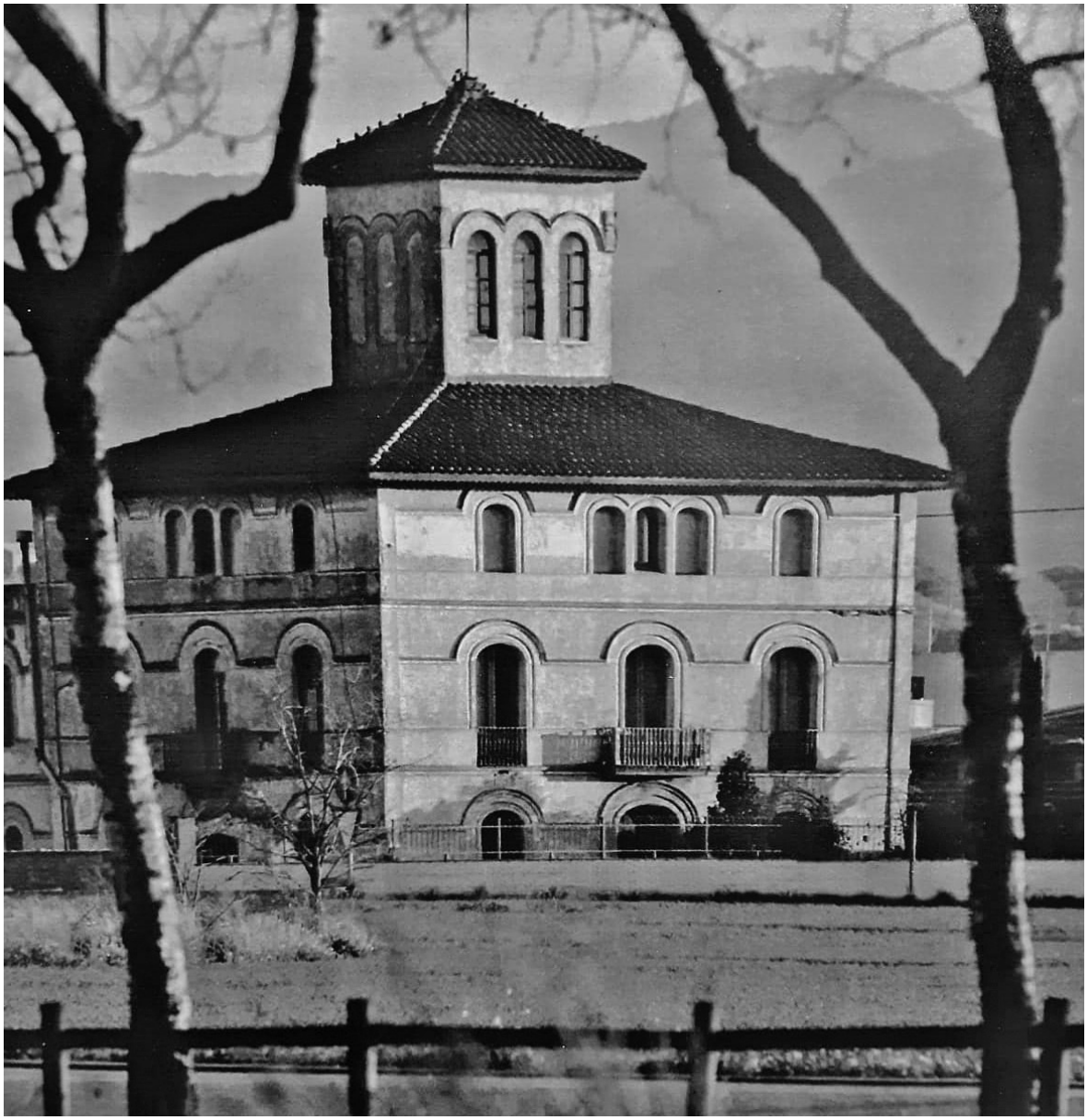

Fotografia de "Can Pepet" (anys 90 aproximadament).

portadora, i el Miquel es va amagar a la part de dalt de la casa, on hi havia unes finestres falses que tenien el forat però no hi havia finestra. Al Josep el van trobar però al Miquel no. Al Josep, li van fotre una pallissa perquè volien informació d'on parava el meu pare, però ell no va dir absolutament res. A nosaltres ens tenien retinguts a una escala, fins que una de les meves germanes grans, la Rosa, en veure que estaven atonyinant al Josep, en un atac de pànic i de voler ajudar al seu germà, va empènyer el milicià que ens tenia retinguts, per ajudar al seu germà. Al final gairebé l'apallissen a ella també... Finalment, com es diu en totes les històries, sempre hi ha un bo i un dolent, perquè en aquest episodi, per sort, hi va haver un milicià que va dir "deixeu-los estar, que aquesta gent no sap res". A partir d'aquí, van agafar i van marxar. És molt, molt dur viure allò, és una cosa que sempre tindré gravada a la memòria.

2. Durant la guerra hi va haver molts bombardeigs de l'aviació nacional a municipis del Vallès Oriental. Com recorda aquells dies?

Durant la guerra, vaig haver de marxar de casa meva, ja que el govern de la República la va col·lectivitzar per atendre els refugiats, i me'n vaig anar a viure a casa d'un oncle a Lliçà de Vall coneguda com a "Can Gurri".

Durant la guerra, vaig haver de marxar de casa meva.

Des de "Can Gurri", podia veure de lluny la nostra casa de Parets (coneguda com Can Pepet) que ens havien col·lectivitzat i, arran dels bombardejos que hi va haver, la meva preocupació cada dia quan em llevava era veure si la casa estava intacta, és a dir, que no l'haguessin bombardejat.

Havia de ser cap al maig de 1938, quan hi va haver aquell bombardeig tan conegut a Granollers que va posar fi a la vida de moltíssima gent. Doncs aquell dia, jo estava a la vinya fent feina amb un cosí meu a prop del que és ara la benzinera dels "Xops" de Lliçà de Vall. Aleshores vam escoltar un xiulet d'uns avions que s'estaven acostant i, a dos camps més amunt d'on estàvem, hi havia un camp que estava ple de piles de fems i els avions que anaven d'avanzadilla per protegir als bombarders que venien al darrere, van fer una passada per sobre d'aquell camp per si hi havia antiaeris i van ametrallar-lo, llavors nosaltres ens vam haver de refugiar en un marge. Aquests avions devien pensar que aquelles piles de fems eren nius de metralladores... Llavors van donar un parell de voltes, van veure que

estaven perdent el temps perquè allò eren piles de fems, i se'n van anar.

Les bombes semblaven gotes d'aigua!

Ara t'explicaré un bombardeig que vaig viure de primera mà... Tenia un cosí, en Josep, fill dels tiets on jo estava parant durant la guerra, d'uns divuit anys, que treballava a Granollers, al taller de cotxes conegut com a Can Baulenes. Durant el gener de 1939, a Granollers hi va haver diversos bombardejos. Llavors, en un d'aquests, als meus tiets no se'ls va ocórrer una altra cosa que enviar-me a Granollers, amb 13 anys, a veure si al meu cosí li havia passat alguna cosa. I caminant, vaig haver d'agafar la carretera de Sabadell per, després, anar a parar a la carretera nacional. Un cop allà em vaig trobar a moltíssima gent que marxaven camí a França, cap a l'exili, ja que les tropes nacionals cada cop eren més a prop. Aquella imatge la recordaré tota la vida. Un cop a Granollers, a "Can Baulenes", vaig veure que el meu cosí havia marxat també cap a l'exili sense dir res als seus pares (anys després va tornar gràcies a uns avals que va fer l'alcalde). En aquell moment, quan estava a la porta de "Can Baulenes", em va semblar sentir la sirena, i veig que la gent va començar a córrer amunt. Llavors em vaig tirar a terra i els avions es veia ben clar com deixaven anar les bombes, les bombes semblaven gotes d'aigua! Un cop acabat el bombardeig, en comptes d'agafar el mateix camí de tornada, vaig agafar tota la via del tren avall, estalviant passar pel centre de Granollers que és on hi havia hagut tot el bombardeig.

3. El 28 de gener de 1939 les tropes nacionals entren al municipi de Parets del Vallès, mesos abans que acabés la guerra l'1 d'abril de 1939. Què recorda d'aquest dia?

D'això en tinc una anècdota que ara te l'explicaré. Tal com he comentat abans, jo estava a casa dels meus tiets a "Can Gurri" de Lliçà de Vall. La nit del 27 de gener de 1939 els nacionals es trobaven a Mollet. Llavors aquell vespre, es van presentar a casa una patrulla d'uns vuit soldats republicans on entre els quals hi havia ni més ni menys que el famós general republicà Enrique Líster i el tinent coronel Valentín González conegut com "El Campesino", amb la intenció de passar la nit allà, a casa nostra, ja que es trobaven en retirada i no tenien on parar.

4. Posant-nos en context, aquell vespre, podem dir que dels últims regiments republicans que quedaven entre les tropes nacionals i la zona republicana hi havia el del general Líster i del "Campesino" que estaven en retirada, és a dir, estaven separats a 4 km, com a molt, dels nacionals.

Exacte. Llavors el Líster i companyia no podien quedar-se a dormir a "Can Gurri" tranquil·lament sabent que l'exèrcit franquista estava a 4 km. Llavors a Can Sagal (masia situada a l'actual C-17 en direcció a Granollers) van deixar un petit grup de soldats republicans fent guàrdia tota la nit, vigilant la carretera, per estar alerta d'un possible avanç de les tropes franquistes i així poder avisar a en Líster i companyia que estaven a casa nostra. Van fer bé, ja que aquella nit aquests soldats van interceptar a dos soldats de l'exèrcit franquista. Es tractava de dos soldats alemanys que venien amb moto pujant per la carretera a explorar la zona i, quan els soldats republicans van sentir la moto, els van esperar i se'ls van carregar.

Tornant a can Gurri, que és on jo estava, l'endemà al matí (28 de gener de 1939), quan em vaig llevar, els soldats republicans ja havien marxat, emportant-se menjar i un dels dos cavalls que tenia el meu tiet. Hores després, vam veure com avançaven les tropes franquistes al costat de casa nostra. Els mateixos soldats nacionals van entrar a casa i la meva tieta es va tirar a sobre d'un d'ells per fer-li una abraçada, ja que el seu fill gran, el meu cosí, que era de dretes, durant la guerra, l'havien afusellat els republicans i, al veure'ls, es va emocionar perque li venia el record del seu fill...

5. Amb la instauració del règim franquista, algun amic/familiar va rebre represàlies per haver-se identificat amb la república durant la guerra?

Doncs sí. Et podria dir l'Antoni Arimon Farrés que va ser alcalde per ERC. Era veí nostre i, quan es va acabar la guerra, podíem dir que ell tenia la consciència tranquil·la. És a dir, estava convençut que, com que no havia fet res dolent ni havia perjudicat mai a ningú, no li passaria res, i va decidir quedar-se en comptes de marxar cap a l'exili com van fer molts. Em recordo que més d'un li va insistir que marxés, però ell pensava que no era necessari però, quan es va adonar que començava a haver-hi repressions per tot aquell que s'hagués identificat a favor de la república, ja era tard, i només li quedava l'opció d'amagar-se. Ho va fer, però algú el va delatar i, malaurada-

ment, el van empresonar i posteriorment el van afusellar com ho van fer injustament amb tants altres...

He de dir que a casa nostra, sempre hem tingut molt bona relació amb la família de l'Antoni Arimon. El seu fill, l'Esteve, tot i que el seu ofici era paleta, moltes vegades treballava amb nosaltres al camp. L'Esteve i jo érem molt amics i, de fet, ell va ser el que va construir aquesta casa on visc.

Veïns del barri de Can Pepet (1942) - D'esquerra a dreta: Josep de Can Sever, Nicolau Volart, Esteve Arimon, Esteve de Can Sever i l'Isidre del molí de vent.

Sisa a Parets
Història d'una foto de 1975

Miquel Ramon
Periodista

"Trobo que la foto té molta gràcia", m'explica per telèfon Jaume Sisa. Li he demanat perquè va triar la fotografia que mostra un cartell de la seva actuació a Parets, el setembre de 1975, per encapçalar el primer dels seus llibres galàctics. No puc amagar l'agradable sorpresa que em produeix la seva trucada. Jaume Sisa, el mític, l'iconoclasta, a l'altre cantó del mòbil. Parlem d'una actuació de fa 45 anys en un poble, Parets, que llavors tenia poc més de 7.500 habitants.

Diu que "no sé qui és l'autor de la foto. La tinc al meu arxiu. Trobo que té gràcia perquè es veuen al fons altres cartells d'altres artistes. Va semblar curiosa i quedava bé en el capítol dedicat a les lletres". Sisa ha publicat dos volums amb lletres musicals, poesia dispersa i altres creacions. Un món literari que va de 1966 fins a 2018, una invitació per rememorar el recorregut artístic d'un músic polifacètic. El primer llibre comença amb la fotografia que inclou un cartell del seu concert al cinema Victòria de Parets.

"1975 era l'any que vaig treure el disc "Qualsevol nit pot sortir el sol" i tenia molts bolos". A Parets, l'esperaven unes 300 persones, la majoria gent de la comarca, segons Esteve Tuà, un dels organitzadors de l'actuació. Era la setena vegada que un grup de joves desafiava la grisor imperant d'aquells últims anys del franquisme. Sota el paraigua del "Grup Escudella d'Amants de la Música" del C.E.P., muntaven recitals amb el bo i millor de l'òrbita catalana i local. Pels escenaris paretans hi van passar Pere Tàpias, Maria del Mar Bonet o la Dharma, entre altres, sense oblidar personalitats més pròximes com Daniel o grups com Espardenya.

"1975 era l'any que vaig treure el disc "Qualsevol nit pot sortir el sol" i tenia molts bolos".

Aquell 1975, va ser l'any del primer festival de Canet Roc. Sisa ho recorda bé, però no menciona que la seva actuació va ser prohibida pel Govern Civil franquista. Esteve Tuà subratlla la prohibició per recordar la dictadura imperant, els entrebancs constants que calia superar per fer actes culturals en aquells anys negres. Recorda que s'havien de portar les lletres de les cançons que es cantarien per triplicat al Govern Civil de Barcelona per passar censura. A més, aquells joves s'havien de responsabilitzar dels contractes que firmaven amb el seu nom propi. Més enllà de l'entitat

Cartell de l'actuació de Sisa a Parets el 1975. *Arxiu d'Esteve Tuà.*

cultural que hi donés suport, el risc el corrien uns joves peluts. Alguns tenien menys de vint anys i, el més gran, Joan Anfruns, acabava signant els compromisos.

Alguna credibilitat devien tenir, perquè rebessin ofertes com aquesta: *ens van proposar organitzar el Canet Rock a Parets abans de fer-ho allà. "Teníem una gran relació amb Zeleste i els seus mànagers, però sent realistes, millor a Canet"*, recorda Esteve Tuà. Van ser aquells joves, ben connectats amb l'avantguarda musical barcelonina, els que van portar Jaume Sisa a Parets. El cantautor galàctic diu que *"no tinc cap record concret d'aquella actuació. Feia molts bolos, jo, llavors"*. Sí que en té memòria Joaquim Gorina -un altre dels impulsors dels concerts- que assegura que va pujar una tassa de vàter a l'escenari de l'actuació. El músic s'ho pren amb bon humor quan li menciono i replica que els organitzadors devien ser *"precursors del teatre contemporani"*. Precursors o no, eren joves inquiets, indòmits, que buscaven refugi en la cultura o, més ben dit, en la contracultura d'aquell final del franquisme, un règim brutal, sense llibertats. Els Tuà, Anfruns, Gorina o Pere Torner tenien el coratge d'enfrontar-se a estructures repressives que empaitaven els joves només per plantar cartells a les parets de la comarca anunciant concerts. El clima era asfixiant i els mitjans eren realment limitats. Els rètols s'enganxaven amb aigua i farina.

ens van proposar organitzar el Canet Rock a Parets.

L'esperança d'aquell 1975 era que qualsevol nit podia morir el dictador. Al llit, intubat, envoltat de fanàtics fidels, Franco moriria matant. El matí del dissabte 27 de setembre, el mateix dia de l'actuació de Sisa, afusellaven el militant d'ETA Txiki Paredes Manot a Cerdanyola del Vallès. Juntament amb un altre etarra i tres militants del FRAP, van ser els últims condemnats a mort del règim franquista. Aquells fets van impregnar la consciència dels organitzadors *"abans de començar a Parets, vàrem trucar a Sabadell, on tocaven altres artistes, per saber si suspeniem en resposta a les execucions. Allà no van suspendre i nosaltres tampoc"*.

Era un combat desigual. Joves resistents refugiats en la contracultura contra un règim disposat a esclafar-ho tot per mantenir poder i privilegis. Per sort, hi havia alenades d'aire fresc tan inspirades com les actuacions de Sisa. *"Germà*

Moment de l'actuació de Sisa. *Arxiu Maria Gorina Esteve.*

aire, treu-me la por de quedar-me aquí tot sol, entremig dels llamps i els trons". "Benvinguts! Passeu, passeu. De les tristors en farem fum. A casa meva és casa vostra, si és que hi ha cases d'algú". Ideals, il·lusions per un demà lluminós.

Van arribar dies de Festa Major i aquell nucli de peluts va impulsar la renovació de la festa popular el 1979. S'hi va unir molta gent, però la llavor s'havia posat abans. Van venir grans moments, bons artistes i molts somriures en una història encara pendent de relatar.

Un altre moment del concert de Sisa. *Arxiu de Maria Gorina Esteve.*

Ja fa temps que sabem que sí, que hi ha cases d'algú, fins i tot de fons voltor, però ningú ens podrà prendre l'emoció d'aquell dissabte, 27 de setembre de 1975. "*També pots venir si vols. T'esperem, hi ha lloc per a tots. El temps no compta ni l'espai. Qualsevol nit pot sortir el sol*". Gràcies, Jaume Sisa.

Bibliografia:

Sisa, Jaume: "Els llibres galàctics 1966-2018", Anagrama

La foto que apareix al llibre. Autor desconegut. *Arxiu Jaume Sisa.*

Josep Mas Jordà, un paretà afincat a Cardedeu

Rosa Martí i Conill
Llicenciada en Ciències Químiques, Dret i Farmàcia.

En Josep Mas Jordà va néixer a Parets del Vallès, el 31 de gener del 1930, a Can Sereno, una casa del carrer Sant Antoni, on avui hi viu la Maria Puig que fa vitralls. El seu pare era el sereno del poble, en Leandre, conegut per tothom. Va tenir tres filles i tres fills.

Va anar a l'escola pública, l'actual Lluis Piquer, a Parets no n'hi havia d'altra. Ell diu que recorda una mestra que els alumnes anomenaven "la Cadernera", perquè parlava molt. De petit jugava, com tots els nens, al carrer i anava creixent. Mentrestant superava la guerra amb força penúries.

Va treballar d'aprenent a la fusteria Manau. Recorda el sr. Manau com una excel·lent persona, diu d'ell, com un elogi, que ho sap fer tot menys diners. Després va treballar un any a la Linera. Va fer la mili a la Seu d'Urgell on va aprofitar els seus coneixements de fusteria i ebenisteria per destacar i aconseguir bons permisos per tornar a casa cada vegada que podia. A Parets va fer teatre al Centre parroquial i jugava a bàsquet. Va formar part de l'equip local la temporada 1948-1949, quan es traslladà a viure a Cardedeu. Allà va revifar el basquet, era el seu esport preferit.

A Granollers, en una ballada de sardanes, coneix l'Angelina Casanoves de Cardedeu i ben aviat s'hi casa. Varen tenir tres fills, una noia i dos nois. Va instal·lar a Cardedeu, amb un seu cosí, un taller de fusteria, anomenat MAS i MAS, que va estar operatiu del 1953 fins al 1956. El taller estava associat a una botiga de venda de mobles.

Va ser regidor i alcalde Cardedeu (1968- 1974). Molt actiu, va ser molt bon alcalde, tot i que en època franquista, però ell pensava amb mentalitat de poble. Els seus bons serveis al municipi van ser reconeguts pel govern democràtic que li van concedir la "Creu de Terme" l'any 1987. També va ser directiu de la Mútua del Carme de Granollers. Va impartir classes a l'IESE.

Va ser regidor i alcalde Cardedeu (1968- 1974). Molt actiu

En Josep Mas va ser una persona molt emprenedora. Els any 60 del segle passat, descobreix el plàstic com a element per fabricar productes acabats. Era una novetat i ell veia que el plàstic tenia moltes sortides perquè permetia fer moltes coses. El plàstic era un element modern al qual ell li veu moltes possibilitats i no s´equivoca. De seguida compra una màquina d'injectar plàstic, i crea una nova empresa que s'anomena Inyecciones Termoplàsticas Mas, (INTERMAS). Estem a l'any 1956.

A partir de l'any 1965 l'empresa d'en Josep Mas s'expandeix fora d'Espanya.

A partir de l'any 1965 l'empresa d'en Josep Mas s'expandeix fora d'Espanya. Adquireix noves llicències, explota la marca i el producte NETLON. Aquesta marca la tenia l'anglès F. B. Mercer i arriben a un acord per la seva explotació. Aquest acord va ser l'inici d'una gran amistat, les dues famílies comparteixen vacances i, fins i tot, el sr. Mercer es retratat magníficament pel Salvador Dalí. En Salvador Dalí a Port Lligat va fer un muntatge amb la malla netlon. Existeixen fotografies d'aquesta actuació del pintor.

Joan, Concepció i Josep Mas Jordà.

El netlon és una malla tubular contínua, barata, multiusos i de qualitat. Inicialment va ser pensada pel sr. Mercer com a malla per fer mitges, però de seguida hi troba la noves utilitats. El seu mercat principal és a València. L'any 1961 obren una delegació de vendes a València perquè fabriquen fonamentalment malles per envasar, sobretot fruites i verdures, es fan molt populars per la seva utilitat. Aquestes malles permeten transportar el producte amb facilitat, el fan visible i, a més, permet el seu airejat.

Al llarg de molts anys fabricant aquesta malla desenvolupen noves modalitats.

Al llarg de molts anys fabricant aquesta malla desenvolupen noves modalitats i perfeccionen els seus usos, tot això ho fan celebrant Convencions Internacionals entre els diversos fabricants del món d'aquests tipus de productes, sempre INTERMAS hi fa interessants aportacions. Se celebren per tot el món.

Els anys 70 l'empresa s'expandeix encara més, adquireix més de 20.000 metres quadrats en un polígon industrial de Llinars del Vallès, l'empresa explota també a Espanya la patent i la marca NOPLEX. Des d'aquí fabriquen tota mena de malles per productes alimentaris, per envasar taronges, patates, llimones, mol·lusc, etc. Contínuament van investigant també amb productes que complementen les diverses possibilitats de les malles, com per exemple grapadores per tancar-les, i introdueixen controls de qualitat com un valor afegit a l'empresa. Un dels seus eslògan era "*La malla que acaricia la fruta*".

Més endavant treballen amb un producte anomenat Fastlon (llana i malla expandida) que s'utilitza per transportar fruites tropicals delicades. Són aquestes malles que porten els mangos, entre d'altres. També s'utilitza per protegir instruments òptics, electrònics, científics, ceràmica, ampolles de vidre i altres.

Va treballar a l'empresa del Josep Mas, en Marcelino Guasch Peipoch de Parets del Vallès. A l'empresa hi havia treballadors de tota la comarca.

S'associa amb altres empreses i el 1991 LINPAC PLASTICOS li compra l'empresa després de passar per diferents fases. En aquells moments INTERMAS tenia 272 treballadors.

L'empresa crea una secció anomenada F.A.S. (Foment de les Activitats Socials), l'any 1972, una idea d'en Josep Mas que vol que els seus treballadors gaudeixin també de l'expansió de l'empresa i se sentin integrats en el projecte.

La secció té caràcter recreatiu i és una veritable revolució dins del món laboral de Cardedeu. Organitzen excursions amb els treballadors i els seus familiars, els de primers grau (treballador/a, parella, pares fils i sogres) pagaven el 50 % del cost. Varen fer moltes excursions per diferents indrets, eren molt ben acollides pels empleats. En aquells moments la major part de la gent no havia viatjat gairebé enlloc i aquesta iniciativa de l'empresa els permetia oci i viatjar.

La F.A.S també ajudava els fills dels treballadors en les despeses de llibres i pagava els viatges fora del municipi per a estudiants, així com aportacions i millores a equipaments municipals.

L'empresa també va tenir durant uns anys un economat on els treballadors podien comprar diversos productes a preus més assequibles que en el mercat lliure. Va durar del 1970 fins al 1981.

En Josep Mas fou un empresari modèlic, va crear riquesa i la va saber compartir.

Els anys 70 es treballaven 11 hores diàries, era la normativa vigent. A l'empresa d'en Josep Mas hi havia una persona amb un carretó que repartia cafès amb llet als treballadors, li deien el carro de la llet. Tot això abans d'haver-hi les màquines automàtiques.

A partir del 1978, per votació, es decideix fer festa el dissabte.

El 1993 en Josep Mas es jubila.

L'any 1996 en Victor Busquets i Pujòs publica el llibre *El plàstic a Cardedeu*, un llibre entre biogràfic i empresarial relacionat amb en Josep Mas i Jordà. D'aquest llibre és d'on hem tret la major part d'aquesta informació i així poder divulgar dades d'un paretà afincat a Cardedeu que va ser un bon empresari.

JUSAPA (Joventut Sana de Parets)

Rosa Martí i Conill
Llicenciada en Ciències Químiques, Dret i Farmàcia.

Tal com diu el nom, un grup de joves de Parets que publicaven amb el nom de JUSAPA, varen donar algun maldecap a les autoritats franquistes. Era entre el 1968 i el 1975, van publicar alguns opuscles fent crítica al govern existent, ja fos municipal o estatal, sempre amb bon humor.

No varen publicar gaires coses perquè la situació era d'hermetisme total i s'exposaven a sancions i càstigs desconeguts. Hem trobat 6 fulls que es van escampar pel poble. Un relacionant els polítics locals amb pel·lícules de la cartellera del cinema, un altre de còmic relacionant els càrrecs del govern xinés, un altre molt curiós sobre una breu història d'Espanya (1969), un altre de celebració del XXX aniversari de la "liberación" de Parets per l'exèrcit franquista i, per últim, una auca titulada *La fi del cagaelàstics* sobre l'agonia i mort de Franco.

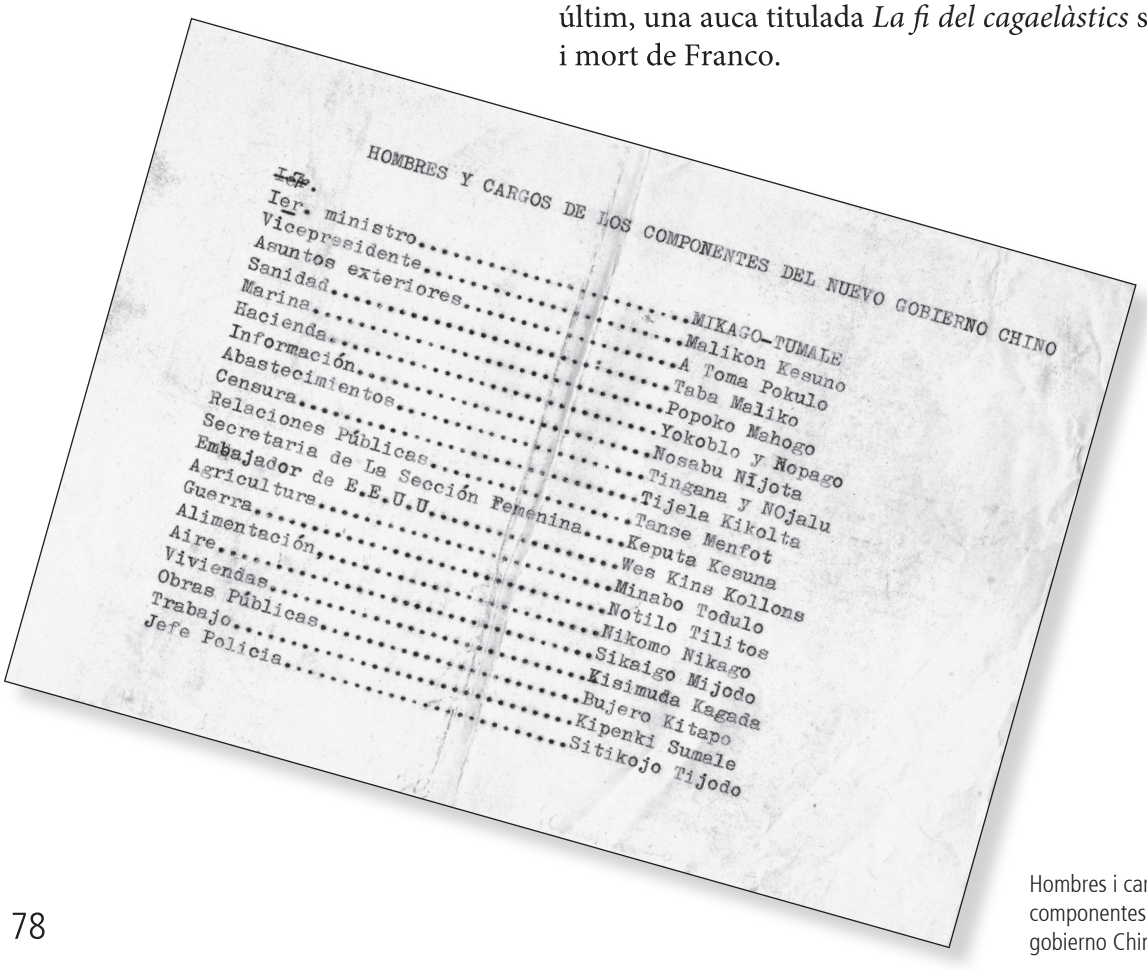

HOMBRES Y CARGOS DE LOS COMPONENTES DEL NUEVO GOBIERNO CHINO

Ier. ministro.....MIKAGO-TUMALE
Vicepresidente.....Malikon Kesuno
Asuntos exteriores.....A Toma Pokulo
Sanidad.....Taba Maliko
Marina.....Popoko Mahogo
Hacienda.....Yokoblo y Nopago
Información.....Nosabu Nijota
Abastecimientos.....Tingana y NOjalu
Censura.....Tijela Kikolta
Relaciones Públicas.....Tense Menfot
Secretaria de La Sección Femenina.....Keputa Kesuna
Embajador de E.E.U.U.....Wes Kins Kollons
Agricultura.....Minabo Todulo
Guerra.....Notilo Tilitos
Alimentación.....Nikomo Nikago
Aire.....Sikaigo Mijodo
Viviendas.....Kisimuda Kagada
Obras Públicas.....Bujero Kitapo
Trabajo.....Kipenki Sumale
Jefe Policia.....Sitikojo Tijodo

Hombres i cargos de los componentes del nuevo gobierno Chino.

No ho van tenir gens fàcil perquè aquests fulls escampats pel poble van aixecar molta polseguera, es va personar a l'Ajuntament el temut Gómez Quintana, que era el Delegat del Governador Civil de Barcelona, i va interrogar a les dependències municipals diversos joves del poble. Per sort d'ells, no va poder esbrinar res, però sí que els va tallar una mica les ales perquè la por és molt coercitiva.

Publiquem com a mostra, dos d'aquests 6 opuscles localitzats, un publicat en mida quartilla i l'altre foli. Tots estan escrits en castellà excepte l'auca que ho està en català.

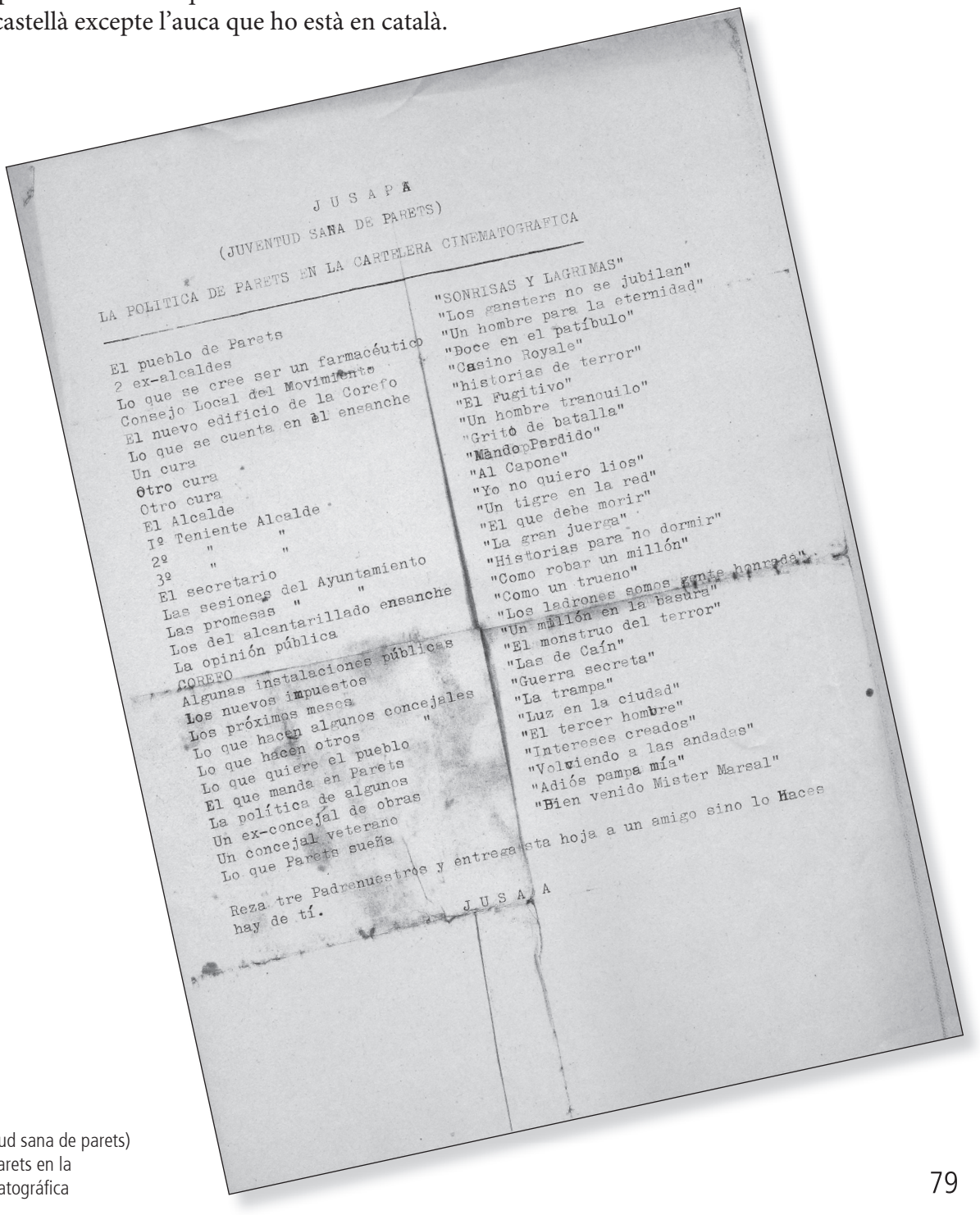

J U S A P A

(JUVENTUD SANA DE PARETS)

LA POLITICA DE PARETS EN LA CARTELERA CINEMATOGRAFICA

El pueblo de Pareta
2 ex-alcaldes
Lo que se cree ser un farmacéutico
Consejo Local del Movimiento
El nuevo edificio de la Corefo
Lo que se cuenta en el ensanche
Un cura
Otro cura
Otro cura
El Alcalde
1º Teniente Alcalde
2º " "
3º " "
El secretario
Las sesiones del Ayuntamiento
Las promesas " "
Los del alcantarillado ensanche
La opinión pública
COREFO
Algunas instalaciones públicas
Los nuevos impuestos
Los próximos meses
Lo que hacen algunos concejales
Lo que hacen otros " "
Lo que quiere el pueblo
El que manda en Pareta
La política de algunos
Un ex-concejal de obras
Un concejal veterano
Lo que Pareta sueña

Reza tre Padrenuestros y entrega esta hoja a un amigo sino lo Haces hay de tí.

J U S A P A

"SONRISAS Y LAGRIMAS"
"Los gansters no se jubilan"
"Un hombre para la eternidad"
"Doce en el patíbulo"
"Casino Royale"
"historias de terror"
"El Fugitivo"
"Un hombre tranquilo"
"Grito de batalla"
"Mando Perdido"
"Al Capone"
"Yo no quiero lios"
"Un tigre en la red"
"El que debe morir"
"La gran juerga"
"Historias para no dormir"
"Como robar un millón"
"Como un trueno"
"Los ladrones somos gente honrada"
"Un millón en la basura"
"El monstruo del terror"
"Las de Caín"
"Guerra secreta"
"La trampa"
"Luz en la ciudad"
"El tercer hombre"
"Intereses creados"
"Volviendo a las andadas"
"Adiós pampa mía"
"Bien venido Mister Marsal"

JUSAPA (juventud sana de parets)
La política de Parets en la cartelera cinematográfica

Ressenyes literàries

Il·lustració original de Míriam Jaques.

LES FADES DELS CONTES

Xavier López Murtra
Il·lustracions de Míriam Jaques Grau
Círculo Rojo editorial

"*Les dues nenes van créixer i es van fer grans, però no van perdre mai la il·lusió de viatjar a través dels contes*". Amb l'Alba i la Laia serem les fades dels contes. Amb elles ens transportaran a tots els possibles racons imaginats i somniats dels contes, dels llibres i sobretot, de les seves històries narrades.

Amb Xavier López Murtra i les il·lustracions de Míriam Jaques ens endinsarem en aquestes històries que narren l'aventura d'aquestes dues germanes a partir dels viatges que llegeixen. Un llibre/conte il·lustrat titulat 'Les fades dels contes'. Un projecte que va sorgir fa dos anys quan el paretà López Murtra va començar a escriure aquesta història inspirant-se en les seves filles i la seva gran afició a la lectura i la màgia que poden realitzar aquestes lectures. Aquest llibre té el punt important de les grans il·lustracions de la Míriam Jaques, que donen un element visual clau per ser part del llibre. Una narració en forma d'imatges i text, binomi interessant per als lectors i lectores infantils de 'Les fades dels contes'.

Aquesta història fascinant i trepidant a més és una aventura solidària, ja que els beneficis dels drets d'autors de la venda del conte es destinen al laboratori d'investigació del càncer infantil de l'Hospital Sant Joan de Déu de Barcelona, i ho fa de la mà de la Lluita d'Arnau. Recordem que l'Arnau, al seu moment, va ser diagnosticar d'histiocitosi, i aquestes iniciatives fan que la lluita no pari, no decaigui i la investigació sigui un element principal dels temps que vivim.

Tornem a l'Alba i la Laia, les dues germanes que experimenten en primera persona un viatge instantani a la història que el seu pare explica i llegeix. Aquest camí en forma d'aventura dura solament un minut (temps que a vegades pot ser molt poc, altres, suficient, o a vegades una eternitat), però aquest temps en aquest moment és el necessari per

poder crear històries trepidants, plenes d'anècdotes, amb viatges a tots els racons possibles. Però realment a tothom que és aficionat a la literatura, tinguis l'edat que tinguis, ens agradaria ser l'Alba o la Laia i poder viatjar a aquell llibre desitjat, i més poder fer-ho juntament amb una persona que estimes. Per tant, ens quedaran les lectures i els somnis per fer realitat aquesta creació d'aventures.

En aquest sentit, les dues germanes aconseguiran transmetre el seu poder a altres nens i nenes. I quantes vegades no hem segut i escoltat el poder que tenen els llibres a la biblioteca Can Rajoler o Can Butjosa de Parets del Vallès, en l'Hora del Conte, i ens ha fet transportar a aventures fascinants que, com a nen o nena, ens feia viatjar a un lloc que no era Parets i formar part d'aquella història.

"*La majoria de les persones que caminin darrere meu seran nens i nenes, així doncs mantindré els passos curts*". (Hans Christian Andersen).

Carles Toribio

PÁJAROS EN LA PIEL

Laura Pallarés
Libros Indie

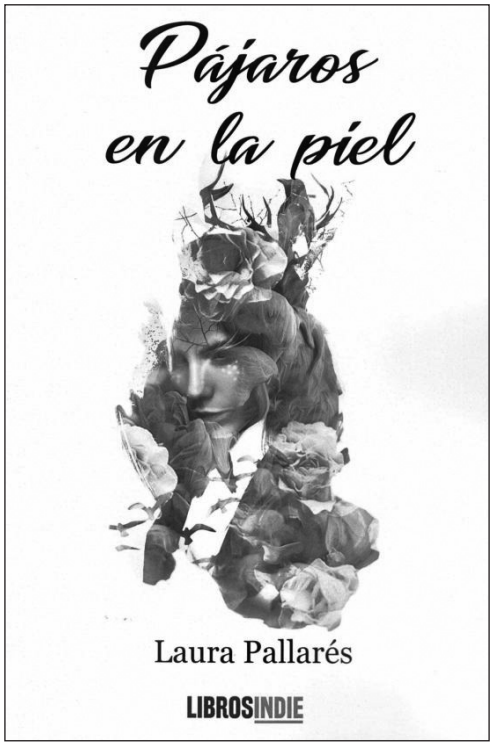

Laura Pallarés és una paretana que des de sempre escriu, li agrada llegir, escriure i escoltar música. Un dels grups preferits seu són el Beatles tot i que no són pas de la seva època perquè és molt jove. Els considera, el que són, uns clàssics.

Recentment ha presentat la novel·la "Pájaros en la piel", es llegeix amb molta facilitat, és un relat que enganxa, pocs personatges, ben col·locats i que apareixen quan cal i ben caracteritzats.

El tema que planteja és l'incest, una noia, la Júlia, que viu amb una tieta moderna, la Manuela, però protectora cap a ella, coneix un dia el seu pare. Viu amb la tieta perquè la seva mare ha mort, el seu pare, en Joseph, és dels països nòrdics, és un pintor reconegut i amb un físic molt atractiu. En Joseph havia tingut una relació esporàdica amb la mare de la Júlia però mai havia sabut del

naixement de la seva filla. Els pares d'en Joseph li havien amagat les cartes que la mare de la Júlia li havia enviat. Quan moren els pares d´en Joseph es quan descobreix les cartes i vol conèixer la seva filla. Quan es coneixen ella té 20 anys i ell 37, tots dos molt joves. La filla físicament s'assembla molt a la seva mare.

Planteja un cas d'incest entre pare i filla, després d'un procés d'atracció física mútua entre ells. Els diàlegs són molt frescos. Viuen una relació d'amor i de culpa posant de relleu el difícil que són les relacions humanes, també els sentiments que les persones tenim i que es poden despertar en nosaltres. Y com de difícil és de vegades que les normes establertes s'adeqüin a casos concrets i com de difícils som cada un de nosaltres en les relacions amb els demés. I ser apassionadament lliure en alguns casos és molt difícil.

Un altre personatge important a la novel·la és un dels amics de la Júlia, en Pablo. És, en realitat, el seu amic de confiança que sempre l'escolta i entén tots els seus problemes i a qui li pot explicar tot, ja que la tieta, tot i ser de mires obertes, hi ha temes amb els quals es mostra més cauta.

En el relat apareixen citades moltes cançons, degut a que la Laura és una gran aficionada a la música i aprofita per col·locar-les adequadament en el text. També cita diversos autors que segurament són els seus preferits i fa que siguin els escollits pels seus personatges.

Llegiu la novel·la, us agradarà.

Rosa Martí i Conill

GR-11 A

Jordi Domènech
Círculo Rojo

En Jordi Domènech és un apassionat de la muntanya. Va ser president del Centre Excursionista de Parets CEP i, més tard, president del Club d'Activitats de Muntanya de Parets CAM. La muntanya és el seu hàbitat natural, és on més bé se sent, l'hi agrada i en gaudeix infinitament sempre que

pot anar-hi, coneix molts indrets de la nostra geografia més propera i altres més distants.

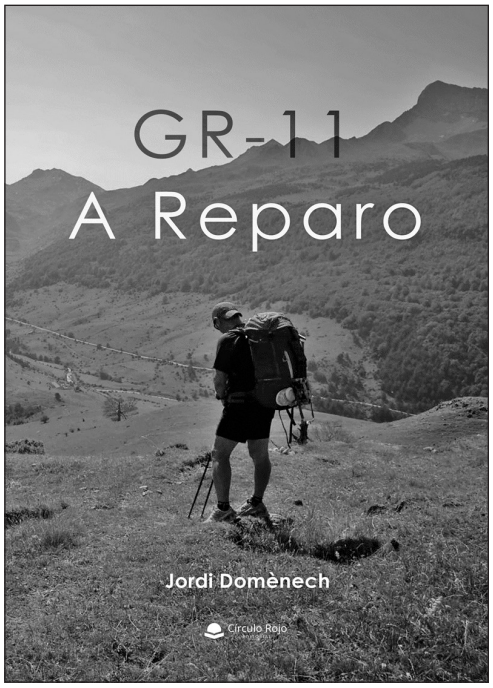

L'any 2016 va decidir iniciar la ruta G-10, per la part francesa, que és travessar a peu els Pirineus, uns 900 km. Aquesta ruta va del Mediterrani fins al Cantàbric, l'intent no va prosperar, com diu ell, la soledat el va vèncer, però això només fou temporalment. Després va optar per fer el G-11 que és la mateixa ruta però del Cantàbric al Mediterrani. És a dir, cada pas t'acosta a casa en lloc d'allunyar-te'n. El text explica aquesta aventura muntanyenca.

El llibre està escrit en format diari, es relata el més destacat de cada dia sense pretendre explicar-ho tot,. El contingut és molt quotidià, expressa emocions i sensacions del que és la muntanya, els moments que està vivint, de manera planera.

El camí no el va fer sol, primer durant un tram l'acompanya la Marga. Troben sota una ombra l'Albert, un empordanès discret, una persona que vol fer el mateix trajecte, s'entenen, com diu l'Albert, connexió sense límit.

La Marga marxa tranquil·la perquè en Jordi ha trobat un bon company de ruta. Perquè, malgrat tenir-ho tot molt pensat i estudiat, la muntanya pot donar sorpreses.

Tarden 32 dies a fer el G-11, gaudint sobretot del paisatge, el dia que en fa 32 arriben al Cap de Creus on els reben amics i familiars.

El llibre inclou moltes fotografies que il·lustren el camí. El contingut és discret i distret, no té cap pretensió literària, expressa el que veuen, fan i senten.

El títol del llibre "A Reparo" és una expressió empordanesa que vol dir posar-se en un lloc per protegir-se. Hi trobareu, a més, altres expressions com *botit, en tinc la pipa plena, esmordinem, encigalat, no fer fresa, posar el motoret, moments mitjó*. Per saber el que volen dir aquestes expressions, si encara no ho sabeu, cal que llegiu el llibre.

Racó de poesia

Gerard Justo

Ruego bajo el yugo

El arte: dormido y almidonado.
¿El saber? Mercantilizado.
El espíritu, ya banalizado...

Listos para seguir
tirando del arado
y ser una mera cifra
en sus estudios de mercado.

Antes de cerrar el telón

Mordiste el anzuelo de la vacua vida arquetípica
por el temor a encarrilar tu senda propia
y acabaste por abrir viejos surcos
en terrenos yermos de esperanza.

Y ahora que el incesante girar de la saeta
cava zanjas en tu frente
te consuela saber
que toda existencia humana
es un mero círculo concéntrico
sujeto al mismo eje mortal.

¿Así es más fácil soslayar la certeza
de que el verdadero sentido de la vida
es aceptar el sinsentido
de vagar en esta platea
a la espera de que el telón zanje
la improvisación sin aplausos?